ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 56 (1693)

Пятніца 13 ліпеня 1962 года

ЦАНА 4 КАП.

Рэві ЭЛІ,
амерыканскі паэт

Хірасіма

Світае над Хірасімай.
Імчыць нас таксі з вакзала,
радыё гарланіць манатонную мелодыю
амерыканскай песні:
«я люблю цябе... я люблю-ю-ю...»
Халоднаю раніцай
мы ідзём у святыню, куды
ахвяры прыходзяць з кветкамі,
дзеці, якія страцілі сваіх матак,
бацькі забітых дзяцей; затым,
калі дзень канае
і ноч ападае на зямлю, новы горад
раствараецца ў цемры,
толькі разбіты купал цьмяна віднеецца ў цэнтры,
рака становіцца шасэйнай дарогай,
якая злучае мінулае і сучаснае;
дзесяць тысяч ліхтароў калышацца
у летуценнай эфірнай прыгажосці,
яны гавораць — «спіце ў міры
вы, спапялёныя, адышоўшыя
з гэтага свету; вы, што спазналі пакуты
праклятай агоніі, даўшы
людзям урок таго, што
запланавана для ўсіх іх»; рукі перадаюць
ліхтары ўніз да ракі,
вочы дзяцей шырока расплюшчваюцца
і ў іх, адлюстроўваючыся, мільгаюць агенькі;
пальцы датыкаюцца, адчуваючы,
як бягуць і бягуць ліхтары; тут сходзяцца рукі
людзей многіх краін,
каб памножыць сілу на сілу;
адсюль, з Хірасімы, ляціць вакол свету кліч —
знішчыць заразу, якая параджае вайну.
Новы дзень наступіў,
нас прывёў у шпіталь — там ляжаць
некалькі тых пакалечаных
шаснаццаць гадоў назад;
на імгненне яны расплюшчылі вочы, якія
выцякуць скора; слухайце
голас няшчасных жыццяў:
«Мае двое дзяцей нарадзіліся з касцямі
такімі кволымі, што яны могуць толькі поўзаць
на спальных матрацах». Затым: «Мая дачка
толькі што памерла, мой сын прагне памерці,
я сам ведаю, што мае дні лічаныя». — Расказ
за расказам падаюць на вушы, быццам
вялікі бубен б'е, папярэджваючы чалавецтва
аб тым, што яго чакае, калі яно
не будзе змагацца, не выкарчуе
тое зло, якое можа забраць усё:
«Мы, ахвяры, не можам ніколі адчуваць сябе спакойнымі, пакуль
не наступіць абсалютная забарона
атамнай вайны». І зноў чуцен голас, яшчэ мацнейшы:
«Слёз недастаткова; хто мог бы зрабіць
гэта для народаў — вось аб чым
мы павінны думаць; чалавецтва
не павінна пакутваць у слязлівай пакорлівасці!
Мы не можам ні прабачыць, ні забыць.
Мы арганізуемся!»
Ноч і мы выехалі з
Хірасімы, не могучы забыць
пакутніцкіх твараў тых людзей, што расказвалі свае гісторыі; і ўсё ж
мы ведалі таксама, што на іх баку сіла,
якая не дазволіць сваёй справе быць
затаптанай, забытай,
чаго хочуць тыя, што плануюць
новую д'ябальшчыну супраць
абуджэння чалавека.

Стары замак у Хірасіме, як і раней,
паглядае летуценна на мора; быстрыя
рэкі бягуць ўніз з
лясістых узвышшаў; вуліцы заўсёды
напаўняюцца дзецьмі, якія з'явіліся
пасля таго самага трагічнага дня, што цяпер
канае ў мінулае; але ж
не ўсё так, як было, бо цяпер вятры,
якія дзьмуць вакол Ціхага акіяна,
падхопліваюць нешта і другое з Хірасімы;
гэта расце
рашучасць стрымаць рабаўнікоў; каб усе дзеці заўсёды
жылі, як кветкі жывуць у святле
і красе яркіх маляўнічых берагоў,
і разам.

Пераклад з англійскай мовы
А. МАРЦІНОВІЧА.

Жнівень 1961 г.

ФОРУМ ВЯЛІКІХ НАДЗЕЙ

Першыя словы прамоўцаў, што выступілі на вячэрнім пасяджэнні Сусветнага кангрэса за раззбраенне і мір 9 ліпеня, былі словамі абурэння і гневу, якія выклікала паведамленне аб выбуху амерыканскай ядзернай канструкцыі на вялікай вышыні.

На пасяджэнні выступілі кіраўнік і арганізатар жаночых дэманстрацый за мір у Англіі Джудзіс Кук, прадстаўнік Індыі Дыван Чаман Лал. Ад імя народаў Саудаўскай Аравіі, Адэна, Бахрэйна, Паўднёвай Аравіі і Йемена Махамед Насер Махамед (Адэн) выказаў удзячнасць Савецкаму ўраду, савецкаму народу і Савецкаму камітэту абароны міру за дадзеную магчымасць правесці ў Маскве вялікі форум у абарону міру. Затым слова атрымаў Маркос Ана (Іспанія). На кангрэсе зачытваецца пасланне вядомага ветэрана руху барацьбітоў за мір англійскага філосафа Бертрана Расела. Пасля абвяшчэння паслання выступілі пісьменнік Жак Мадоль (Францыя), член дэлегацыі ЗША Д. Понцьес, прэзідэнт Акадэміі навук СССР М. У. Келдыш. З важнай нечарговай заявай выступіў на кангрэсе кіраўнік дэлегацыі ЗША К. Б. Гудлет, які гаварыў аб правядзенні амерыканскай ваеншчынай 9 ліпеня 1962 года вышыннага выбуху. Ад імя аргенцінскіх прыхільнікаў міру з прамовай выступіў Рафаэль Хорнет. Слова прывітання ўдзельнікам кангрэса і народам вялікага Савецкага Саюза перадаў кіраўнік кітайскай дэлегацыі, пісьменнік Мао Дунь.

На гэтым вячэрняе пасяджэнне 9 ліпеня, на якім старшынствавалі Рамешвары Неру (Індыя) і Хуан Марынельо (Куба), заканчваецца.

Ранішняе пасяджэнне кангрэса 10 ліпеня пачалося выступленнем старшыні Маскоўскага Савета Н. А. Дыгая, які перадаў ад імя масквічоў удзельнікам вялікага форума міралюбівых народаў гарачае прывітанне і пажаданні поспехаў у вырашэнні іх высакародных задач.

Затым на трыбуну падымаецца прадстаўнік Бразіліі Алвара Лінс. Ён гаворыць аб тым, што тыя войны, якія мелі месца ў Паўднёвай Амерыцы, былі развязаны або справакаваны спачатку англійскім, а затым паўночнаамерыканскім імперыялізмам. І цяпер, калі адзначаецца, што ў Бразіліі дэмакратыя яшчэ недастаткова развіта, гэта — вынік палітыкі ЗША.

Затым прамоўца пад апладысменты многіх дэлегатаў і гасцей падкрэслівае, што іменна Савецкі Саюз на працягу больш чым 40-гадовай сваёй гісторыі ўзначальвае сілы міру і сацыялізма на зямлі.

Прафесар Станіслаў Кульчынскі ад імя польскага народа горача падтрымаў план усеагульнага і поўнага раззбраення, выстаўлены кіраўніком Савецкага ўрада М. С. Хрушчовым на 15-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, а затым прадстаўлены савецкай дэлегацыяй у Камітэт 18-ці ў Жэневе. Рэалізацыя гэтага плана, адзначае прамоўца, забяспечыць мір чалавецтву, выслабаніць на карысць народаў вялізарныя матэрыяльныя рэсурсы.

На трыбуне — цёпла сустрэты прысутнымі праслаўлены чылійскі паэт Пабло Неруда. Як грамадзянін сваёй краіны і паэт Лацінскай Амерыкі, гаворыць ён, я перш за ўсё хачу прывітаць дэлегацыю ЗША. Члены гэтай дэлегацыі прадстаўляюць не кучку вар'ятаў, а тыя выдатныя сілы гэтай вялікай краіны, якія жывуць і змагаюцца ў духу ідэалаў Уітмена і іншых гуманістаў.

Лацінскую Амерыку, працягвае Неруда, часта называюць кантынентам надзеі. Але гэта надзея нагадвае вексель, аплата якога ўвесь час адкладвалася. Падзеі на Кубе разбудзілі народы лацінаамерыканскіх краін. Кубінец Фідэль Кастра схапіў няўлоўную надзею за валасы і пасадзіў яе за стол у Гаване, за стол Лацінскай Амерыкі.

Далей прамоўца з гневам гаворыць аб падкопах амерыканскага імперыялізму супраць рэвалюцыйнай Кубы, аб грабяжу манаполіямі ЗША лацінаамерыканскіх народаў. Пабло Неруда выказвае надзею, што ў выніку раззбраення расквітнее эканоміка свету, кніга і ежа прыйдуць у краіны Лацінскай Амерыкі.

На ранішнім пасяджэнні кангрэса таксама выступілі Хуан Марынельо (Куба), Тхао Дэнан (Лаос), Леліо Баса (Італія), Моктар Абарудзі (Марока), канонік Колінз (Англія), Аўгуст Спонгберг (Швецыя) і іншыя.

У другой палавіне дня адкрылася спецыяльнае пасяджэнне кангрэса. Старшынствуючы прафесар Джон Бернал паведамляе:

— Мы звярнуліся з запрашэннем да кіраўнікоў урадаў 18-ці дзяржаў выказаць свой пункт гледжання па пытаннях раззбраення ў вуснай або пісьмовай форме. Некаторыя кіраўнікі ўрадаў прыслалі ўжо адказы. Кіраўнік Савецкага ўрада прэм'ер-міністр М. С. Хрушчоў ветліва згадзіўся выкласці свой пункт гледжання асабіста на кангрэсе. Я цяпер з задавальненнем хацеў бы папрасіць прэм'ер-міністра Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік выступіць перад кангрэсам...

Таварыш М. С. Хрушчоў падымаецца на трыбуну. У зале ўзнікае бура авацый. Усе ўстаюць, вітаючы кіраўніка Савецкага ўрада.

З дапамогай жалезнай логікі фактаў кіраўнік Савецкага ўрада паказвае, што раззбраенне — уладнае патрабаванне часу. Нельга не бачыць, гаворыць ён, што тэрмаядзерная зброя няспынна ўдасканальваецца, яе накапленне ў ваенных арсеналах пагражае дасягнуць таго крытычнага пункту, калі, як раней гаварылі, гарматы пачынаюць самі страляць, а цяпер, перафразіраваўшы гэта выслоўе, можна сказаць: ракеты з тэрмаядзерным зарадам пачнуць самі лятаць.

Ніколі яшчэ падрыхтоўка да вайны не прымала такіх гіганцкіх маштабаў, як у нашы дні. Таварыш Хрушчоў ілюструе гэтую ісціну мноствам прыкладаў. Манаполіі, гэтыя «гандляры смерцю», разам з мілітарыстамі, шалёна раздуваюць гонку ўзбраенняў. Паводле ацэнкі вучоных-атамнікаў Захаду, у сучасным свеце «патэнцыял ядзернай смерці» вылічваецца ў 250 мільярдаў тон трынітраталуолу. На долю кожнага жыхара нашай планеты нарыхтавана ўжо звыш 80 тон узрыўчаткі. Гонка ўзбраенняў каштуе вельмі дорага. На ваенныя мэты ў свеце выдаткоўваецца 120 мільярдаў долараў. На першым месцы па ваенных падрыхтаваннях стаяць ЗША.

У свой час, адзначае таварыш Хрушчоў, прэзідэнт ЗША Эйзенхаўэр, а затым і прэзідэнт Кенедзі заяўлялі, што ваенныя сілы ЗША і СССР роўныя. А цяпер кіруючыя дзеячы ЗША пачынаюць укараняць у свядомасць свайго народа і сваіх саюзнікаў думку аб тым, што суадносіны сіл нібыта змяніліся ў карысць ЗША. Задума такога роду выступленняў ясная: сцвярджаючы, што яны выйграюць вайну, амерыканскія мілітарысты стараюцца падбадзёрыць як свае ўзброеныя сілы, так і саюзнікаў.

Паўстае пытанне, як амерыканскія дзеячы вымералі змяненне суадносін сіл у сваю карысць? Ніякіх даных у іх адносна гэтага няма, гаворыць таварыш М. С. Хрушчоў. Калі ж глядзець аб'ектыўна на становішча рэчаў, то малюнак атрымаецца зусім іншы. У інтарэсах забеспячэння бяспекі Савецкі Саюз вымушан быў стварыць за апошнія гады ядзерную зброю ў 50, 100 і больш мегатон, міжкантынентальныя ракеты і глабальную ракету, якая практычна няўлоўная для абароны, і стварыў проціракетную ракету. У правячых колаў ЗША, якія не маюць такой магутнай ваеннай тэхнікі, няма ні найменшых падстаў сцвярджаць, што суадносіны сіл змяніліся ў іх карысць.

Сцвярджэнні амерыканскіх кіруючых дзеячоў аб уяўнай перавазе ЗША ў суадносінах сіл над Савецкім Саюзам тояць у сабе найвялікшую пагрозу як для народаў іншых краін, так і для амерыканскага народа.

Кіраўнік Савецкага ўрада далей паказаў, як амерыканскі мілітарызм спрабуе стварыць свайго роду культ ядзернай вайны. Міністр абароны ЗША Макнамара, напрыклад, нядаўна сцвярджаў, што можна, маўляў, дамовіцца аб тым, каб выкарыстоўваць ядзерную зброю толькі для ўдараў па ўзброеных сілах, а не па буйных гарадах. Гэта страшэнная прапанова, гаворыць тав. Хрушчоў, прасякнута ад пачатку да канца нянавісцю да людзей, да чалавецтва, таму што яна спрабуе ўзаконіць ядзерную вайну і тым самым гібель мільёнаў і мільёнаў людзей.

Тыя, хто балансуе «на грані вайны», працягвае таварыш Хрушчоў, спрабуюць запэўніваць, быццам надзейнай гарантыяй захавання міру служыць сама ракетна-ядзерная зброя. Гэта канцэпцыя — яе на Захадзе называюць «раўнавагай страху» — супярэчыць разважнаму сэнсу, з'яўляецца абураючым ашуканнем людзей. На справе пад флагам «дактрыны раўнавагі» выношваюцца планы развязвання прэвентыўнай вайны. Некаторыя адказныя дзяржаўныя дзеячы ЗША нават адкрыта заяўляюць аб сваёй гатоўнасці ўзяць на сябе «ініцыятыву ў ядзерным канфлікце з Савецкім Саюзам».

Але мы з усёй выразнасцю заяўляем: калі агрэсары развяжуць ядзерную вайну, яны немінуча і самі згараць у яе полымі.

Агрэсіўныя сілы праводзяць гонку ўзбраенняў, падрыхтоўку да новай сусветнай вайны пад прыкрыццём размоў аб ваеннай пагрозе з боку Савецкага Саюза і іншых сацыялістычных краін. Таварыш Хрушчоў прыводзіць пераканаўчыя довады, якія паказваюць увесь фальш гэтай злоснай выдумкі. Ён яшчэ раз падкрэслівае, што знешняя палітыка Савецкага Саюза грунтуецца на ленінскім прынцыпе мірнага суіснавання і дружбы паміж народамі.

Значнае месца ў сваім выступленні таварыш Хрушчоў удзяляе праграме ўсеагульнага і поўнага раззбраення, якую Савецкі ўрад унёс у ААН, а таксама іншым мірным акцыям Савецкага Саюза.

Умацоўваючы сваю магутнасць, гаворыць далей таварыш М. С. Хрушчоў, Савецкі Саюз дзейнічае не толькі ў сваіх інтарэсах, але і ў інтарэсах усяго чалавецтва, у інтарэсах падтрымання ўсеагульнага міру. Аднак мы ні ў якім выпадку не задаволены тым, што нам прыходзіцца аддаваць многа сіл і сродкаў вырабу сучаснай зброі. Нашы навуковыя і тэхнічныя кадры маглі б знайсці значна лепшае выкарыстанне сваіх ведаў і вопыту. Удасканаленне зброі ў сацыялістычных краінах — гэта вымушаная неабходнасць. Было б значна лепш усю зброю выкінуць у мора і патапіць яе. Мы стаім за ўсеагульнае і поўнае раззбраенне. Мы гатовы разам з усімі дзяржавамі, якія маюць ядзерную зброю, падпісаць пагадненне аб забароне ўсіх выпрабаванняў гэтай зброі. Гэта было б буйным крокам на шляху да ўсеагульнага раззбраення. Але аднабаковага раззбраення краін сацыялізма ніхто ад нас не дачакаецца!

Кіраўнік Савецкага ўрада затым пераканаўча паказаў, як заходнія краіны на чале з ЗША няшчырымі размовамі аб раззбраенні прыкрываюць гонку ўзбраенняў.

Вясной гэтага года, гаворыць ён, урад ЗША накіраваў за граніцу тры дэлегацыі: адну — на перагаворы ў Жэневу, другую — на сесію савета НАТО ў Афінах і трэцюю — самую шматлікую — у раён астравоў Раждзяства і Джонстана — для кіраўніцтва ядзернымі выпрабаваннямі.

Дзейнасць якой з гэтых дэлегацый з найбольшай выразнасцю адлюстроўвае сапраўдную сутнасць амерыканскай палітыкі? Па ўсяму відаць — другой і трэцяй. А дэлегацыя ў Жэневе — гэта толькі своеасаблівае «прыкрыцце».

Таварыш М. С. Хрушчоў спыніўся затым на неабходнасці мірнага ўрэгулявання германскай праблемы.

Паказаўшы, якім вялікім шчасцем для ўсяго чалавецтва з'явіцца свет без зброі, таварыш М. С. Хрушчоў у апошняй частцы свайго выступлення ўказвае, што народы могуць і павінны дабіцца раззбраення, захаваць мір. У сучасную эпоху, гаворыць ён, няма фатальнай непазбежнасці войнаў. Але ў той жа час няма і фатальнай непазбежнасці міру.

Паўстае пытанне, гаворыць таварыш Хрушчоў, ці ёсць магчымасць у народаў у цяперашні час спыніць бег да смерці, да новай вайны? Мы з усёй рашучасцю адказваем: так, ёсць. Цяпер ёсць рэальныя, магутныя сілы, якія могуць адстаяць мір. Гэта — Савецкі Саюз і сусветная сацыялістычная сістэма, якія ствараюць магутную перашкоду на шляху развязвання новай сусветнай вайны. Гэта многія маладыя суверэнныя дзяржавы, у тым ліку такія вялікія дзяржавы, як Індыя і Інданезія, якія выступаюць за ўсеагульнае раззбраенне і ўмацаванне міру. Гэта — міралюбівыя сілы ва ўсіх краінах, якія змагаюцца за ліквідацыю самой магчымасці развязвання ўзброеных канфліктаў.

Мне хацелася б яшчэ раз падкрэсліць, працягвае таварыш М. С. Хрушчоў, што рашаючая сіла ў барацьбе за раззбраенне — гэта народныя масы, іх актыўныя дзеянні. Няхай сусветны рух за ўсеагульнае раззбраенне і мір нарастае з кожным днём, з кожным тыднем. Няхай узнімуцца ўсе народы і сваімі актыўнымі дзеяннямі перагародзяць дарогу сусветнай вайне, даб'юцца раззбраення. Чым шырэй будзе армія барацьбітоў за мір, чым яна будзе больш актыўнай, тым хутчэй будзе дасягнута ўсеагульнае і поўнае раззбраенне. Няма сумнення, што народ кожнай краіны знойдзе эфектыўныя, найбольш адпаведныя канкрэтным умовам, формы і метады барацьбы за ўсеагульнае раззбраенне, за ўмацаванне міру і ўнясе дастойны ўклад у вырашэнне гэтай задачы.

Выступленне кіраўніка Савецкага ўрада закончана. У зале зноў успыхваюць бурныя апладысменты; усе ўстаюць.

Затым былі зачытаны пасланні кангрэсу кіраўнікоў урадаў раду краін — членаў Камітэта 18-ці, у якіх яны выказалі свой пункт гледжання па пытаннях раззбраення: Антона Югава (Балгарыя), Джавахарлала Неру (Індыя), Юзефа Цыранкевіча (Польшча).

З Англіі ў адрас кангрэса паступіла кароткае пісьмо сакратара прэм'ер-міністра Макмілана і з Францыі — кароткае пісьмо французскага пасла ў Англіі.

Было паведамлена, што прэзідэнт ЗША Кенедзі не накіраваў ніякага адказу на пісьмо старшыні падрыхтоўчага камітэта і нават не прыслаў паведамлення аб атрыманні гэтага пісьма.

На гэтым закончылася спецыяльнае пасяджэнне кангрэса.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Масква. Пасланцы з усіх куткоў свету з'ехаліся ў Маскву на Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір. На здымку (злева направа): Пятрусь Броўка (Мінск), Іржы Плахетка (Чэхаславакія), Тэйджэ Гунавердэля (Цэйлон), Карэл Гофман (Чэхаславакія) і Пелагея Кавалёва — старшыня калгаса «За Радзіму» Гомельскай вобласці.

Фота Л. ПАПКОВІЧА.

Мал. Ул. БАРАНОЎСКАГА

АД ІМЯ ЖЫВЫХ І МЕРТВЫХ

Гэтую кніжку — у блакітна-аранжавай супервокладцы і з пікасоўскім голубам на вокладцы і на тытульным лісце — мы пачалі чытаць даўно, яшчэ да таго, як яна выйшла ў свет. Яшчэ да таго, як крылаты голуб вылецеў з майстэрні славутага мастака і абляцеў увесь свет.

«Голас сэрца». Паэты — за мір. Дзяржаўнае выдавецтва, Мінск, 1962.

Мы пачалі чытаць гэтую кнігу яшчэ да вайны, бо мы ўжо тады змагаліся за мір і ведалі, адкуль ідзе вайна, і хто яе развязвае. Паэт-байкапісец Кандрат Крапіва знайшоў яркія сатырычныя вобразы і фарбы, каб паказаць падпальшчыкаў вайны.

Сава лятала паначы,
З сабою птушкам смерць насіла,
Хаўтурны спеў ім пеючы.

Разам з байкапісцам мы ўжо тады выкрывалі «фашысцкіх соў і і іх заступнікаў аслоў», выкрывалі і кляймілі ганьбай сілы рэакцыі, сілы вайны.

Але вайну ўсё-такі не ўдалося папярэдзіць. Людзі зведалі пекла Асвенціма і Хірасімы.

Гартаючы кнігу з голубам на вокладцы, перачытваючы яшчэ раз тое, што мы чыталі раней, у прыватнасці, такія творы, як «Голас сэрца» П. Броўкі (так, дарэчы, называецца і кніга) і «Палата мінёраў» Р. Барадуліна, «Асвенцім» М. Танка і «Цень на сцяне» С. Гаўрусёва, «Ключы жураўліныя» М. Аўрамчыка і «Хірасіма» С. Дзяргая, і многія іншыя, — міжволі ўсклікаеш словамі паэта:

Думаў я, пройдуць зімы і вёсны,
Сціхне ў грудзях маіх боль невыносны,
Сэрца забудзе часіну цяжкую...
Боль не сціхае. Маўчаць не магу я!

(П. Броўка. «Голас сэрца»)

Так, большасць вершаў, уключаных у кнігу, і напісана менавіта таму, што нельга маўчаць, таму што патрабуюць гаварыць і змагацца за мір, кляйміць тых, хто выношвае новую вайну, не толькі ўласныя сэрцы, не толькі жывыя, а і мёртвыя. Ахвяры мінулай вайны (і, можа быць, не толькі адной мінулай, а і ўсіх пятнаццаці тысяч вялікіх і малых войнаў, якія адбыліся на зямлі) гавораць словамі вялюгінскага верша — надпісу на помніку:

Мы, тысячы ахвяр — жывы людскі касцёр,
надзей сатлелы цвет, асыпаны на жвір, —
звяртаемся да вас, братоў сваіх, сясцёр:
змагайцеся за мір, вартуйце пільна мір,
каб хіжых чорных крыл павек не распасцёр
над вамі войнаў новых жудасны касцёр.

Амаль у тую гадзіну, калі ў Маскве пачаў сваю работу Сусветны кангрэс за раззбраенне і мір, амерыканскія атамшчыкі ўзарвалі над востравам Джонстан на вялікай вышыні мегатонную ядзерную бомбу. Гэты выбух паказаў яшчэ раз, каму патрэбна вайна.

Гнеўна выкрываюцца яны, «героі далара», «майстры правакацый і змоў ганебных, мільянеры і генералы, якім вайна «толькі карысная справа», у кнізе «Голас сэрца». Тут рэчы называюцца сваімі імёнамі, віноўнікі вайны вызначаны канкрэтна і недвухсэнсоўна. Каб пераканацца ў гэтым, дастаткова прачытаць зноў такія, надзённыя, як ніколі, творы, як «Слова да Аб'яднаных Нацый» А. Куляшова, «Пражскі дзённік» М. Танка, «Голас сэрца» П. Броўкі, вершы П. Панчанкі.

І яшчэ адно ўражанне, якое выклікае гэтак сугучная нашаму дню кніга. Паэты не толькі ўспамінаюць мінулае і праклінаюць, не толькі абураюцца і пратэстуюць. Яны яшчэ і прапануюць. Яны, як кажуць літаратуразнаўцы, ствараюць станоўчы ідэал, ці, як кажуць дыпламаты, выступаюць з канструктыўнай праграмай. Яны за тое, каб, гаворачы словамі П. Панчанкі, суіснаваць

Амерыканскім людзям з рускімі,
Французам з гордымі арабамі,
І лэдзі лонданскім з зулускамі,
І дужым трэба жыць са слабымі...

«Наша мара, — гаворыць ад імя свайго пакалення А. Звонак, — каб мірных людзей таварыства больш не ведала чорнага слова «вайна». Гэтая мара, гэты матыў гучыць і ў выдатным вершы С. Грахоўскага «Патрэбен чалавеку чалавек»:

Хай свята дружбы лепшым будзе святам,
Хай векам дружбы наш завецца век,
Хай другу друг заўсёды будзе братам,
І другам — чалавеку чалавек...

Кніга «Голас сэрца» выпушчана нашым Дзяржаўным выдавецтвам да адкрыцця Кангрэса за раззбраенне і мір. Першыя яе экземпляры, адразу ж з-пад друкарскай машыны, пасланы па адрасу: Масква, Крамлёўскі палац з'ездаў, Кангрэс. Гэта добра, гэта правільна. Добра, што яшчэ і такім чынам выказана воля беларускага народа да міру і дружбы. Добра, што на вялікім усенародным форуме будзе кніга, вартая таго, каб прысутнічаць там з правам і дарадчага, і рашаючага голасу.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

ФОРУМ ВЯЛІКІХ НАДЗЕЙ

10 ліпеня, пасля спецыяльнага пленарнага пасяджэння, на якім выступіў з прамовай, якая прагучала на ўвесь свет, кіраўнік Савецкага ўрада, позна ўжо вечарам распачалі работу чатыры камісіі кангрэса. 11 ліпеня члены камісій разбіліся на падкамісіі. Кожная з іх прадстаўляе з сябе як бы маленькі кангрэс, са 150—200 удзельнікамі.

Работа камісій і падкамісій праходзіць у самай простай абстаноўцы. Выступленні прамоўцаў перакладаюцца сінхронна на 6 моваў — рускую, англійскую, іспанскую, французскую, кітайскую і нямецкую. У кожнага дэлегата, назіральніка, госця — на грудзях вісіць маленькі партатыўны прыёмнік з навушнікам — выраб ленінградцаў. Паваротам пераключальніка можна настроіцца на любую з рабочых моваў кангрэса. (У зале Палаца з'ездаў падобныя апараты ўманціраваны ў крэслы).

Выступленні прамоўцаў (а іх сёння было літаральна сотні) у камісіях і падкамісіях перш за ўсё паказваюць — якое глыбокае ўражанне на іх зрабіла ўчарашняя прамова Мікіты Сяргеевіча Хрушчова. Можна сказаць, што ў цэнтры ўвагі на кангрэсе знаходзіцца савецкая праграма ўсеагульнага раззбраення, якую кіраўнік Савецкага ўрада яшчэ раз выклаў і яшчэ раз глыбока абгрунтаваў як жыццёвую неабходнасць для чалавецтва.

У першай камісіі («Раззбраенне і яго палітычныя і тэхнічныя праблемы»), якая працуе пад старшынствам французскага прафесара П'ера Бікара, выступіў, напрыклад, член дэлегацыі ЗША прафесар Дж. П. Марэй. Ён прама заявіў: адзіны шлях да міру — гэта прапанаваная Савецкім Саюзам праграма ўсеагульнага і поўнага раззбраення.

Тую ж думку ў сваім выступленні развіваў і прадстаўнік Нарвегіі Карл Баневі. Савецкія прапановы, унесеныя ў Камітэце 18-ці ў Жэневе, заявіў ён, адкрываюць новыя перспектывы ў вырашэнні праблемы ўсеагульнага раззбраення.

Падобных выступленняў было многа, гэтак жа многа, як і выступленняў, у якіх рэзкай крытыцы падвергнулася «схема» раззбраення, прапанаваная ЗША ў Камітэце 18-ці. Асабліва цікавай была прамова савецкага прадстаўніка прафесара Таленскага.

Як вядома, згодна з амерыканскай «схемай», ядзерная зброя знішчаецца не адразу, а этапамі. Прафесар Таленскі, грунтуючыся на даных, якія паведамляў сам міністр абароны ЗША Макнамара, паказаў, што нават праз 6 гадоў пасля прыняцця амерыканскага праекта ў ЗША ўсё ж засталося б 590 міжкантынентальных ракет з атамнымі боегалоўкамі. Гэта — не лічачы 1.600 ракет сярэдняга дзеяння, размешчаных на амерыканскіх базах, што акружаюць Савецкі Саюз. Больш таго, амерыканскі праект прадугледжвае права на... замену часткі ядзернай зброі, якая застанецца пасля яе скарачэння, новай, больш дасканалай.

— Гэта не праект раззбраення, а праект захавання магчымасцей для вядзення татальнай ядзернай вайны, — рэзонна заканчвае савецкі дэлегат.

У выступленнях прамоўцаў, зразумела, закраналася і такая важнейшая праблема сучаснасці, як пытанне мірнага суіснавання дзяржаў з рознымі сацыяльна-палітычнымі сістэмамі.

Дэпутат фінляндскага сейма ад аграрнай партыі Вейка Свінхвуд наконт гэтага заявіў, напрыклад, наступнае:

— Мы на асабістым вопыце пераканаліся ў магчымасці мірнага суіснавання дзвюх дзяржаў з рознымі сістэмамі — СССР і Фінляндыі. На аснове свайго вопыту мы можам сказаць, што такое суіснаванне з'яўляецца добрым і жыццёвым.

Многія дэлегаты кангрэса, і ў прыватнасці, члены першай камісіі, у сваіх выступленнях спыняліся на германскай праблеме. Усіх іх — прадстаўніка Індыі і Польшчы, Балгарыі і Чэхаславакіі, ФРГ і ГДР — асабліва трывожыць тая акалічнасць, што Заходнюю Германію яе правячыя колы паставілі на шлях мілітарызму, што там цяпер з усіх сіл арудуюць былыя гітлераўцы і іншыя рэваншысцкія элементы.

Прафесар Штэйнігер (ГДР), падкрэсліваючы, што германская праблема тоіць у сабе небяспеку для справы міру не толькі ў Еўропе, але і ва ўсім свеце, праілюстраваў гэта на прыкладах.

У заключэнне свайго выступлення прафесар Штэйнігер унёс на разгляд кангрэса прапанову: правесці па пытанню ўсеагульнага раззбраення рэферэндум сярод усяго чалавецтва.

На пасяджэнні першай камісіі кангрэса ўчора выступіў першы касманаўт чалавецтва Юрый Гагарын. Яго прамова, якая не раз перапынялася апладысментамі, была выслухана з вялізарнай увагай.

«Эканамічныя вынікі раззбраення» — такое кола праблем, што абмяркоўваюцца другой камісіяй кангрэса, якая працуе пад старшынствам вядомага эканамічнага эксперта Аскара Ланге (Польшча).

Тут дыскусія адкрылася выступленнем савецкага эканаміста прафесара Рубінштэйна. Грунтуючыся на эканамічным аналізе, зробленым экспертамі ААН, прамоўца паказаў, што панічныя заявы, якія робяцца на Захадзе, быццам раззбраенне выкліча беспрацоўе, спад эканомікі — гэта злоснае скажэнне фактаў. Праўда, перавод ваеннай вытворчасці на мірныя рэйкі патрабуе часу і падрыхтоўчых мерапрыемстваў. Раззбраенне, адзначае прамоўца, адкрые шлях не толькі да трывалага міру, але і да большага росквіту эканомікі і культуры ўсіх народаў.

Артура Арона (Мексіка) рэзка крытыкаваў праграму «дапамогі» ЗША лацінаамерыканскім краінам, якая носіць назву «саюз дзеля прагрэсу». Амерыканскія манаполіі, гаворыць прамоўца, прама або ўскосна душаць нас. «Дапамога» ЗША —гэта сціскане нашай шыі і вымотванне багаццяў з нашых краін.

Дэлегат Мексікі ўзняў пытанне аб амерыканскім дыктаце, які прымушае многія краіны абмяжоўваць свой гандаль з сацыялістычнымі краінамі.

«Раззбраенне і нацыянальная незалежнасць» — тэма дыскусій трэцяй камісіі кангрэса, старшынёй якой з'яўляецца грамадскі дзеяч Лівана, лаўрэат Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» Антуан Табет.

Прафесар Такахасі (Японія) расказаў аб барацьбе японскага народа за раззбраенне, супраць амерыканскіх ваенных баз у Японіі, супраць ядзерных выпрабаванняў. Ядзерныя выпрабаванні ў Ціхім акіяне, і асабліва ўзрыў амерыканцамі ядзернай канструкцыі ў космасе, падкрэсліў ён, гэта — першы крок на шляху да развязвання Злучанымі Штатамі ядзернай вайны. Рашучая барацьба народаў, адзінства іх дзеянняў — гэта сродак дасягнення міру.

Ад імя партугальскіх барацьбітоў за мір выступіў прафесар Антоніо Сараіва. Партугалія,— сказаў прамоўца,—слабаразвітая, бедная краіна. Але ваенная і фінансавая дапамога яе багатых імперыялістычных апекуноў дапамагае правіцелям Партугаліі падтрымліваць жорсткі каланіяльны рэжым, захоўваць сваё панаванне над народамі Анголы.

Прадстаўнікі Індыі і Інданезіі, Ганы і Цэйлона, Мадагаскара і Танганьікі — усе яны гавораць аб неабходнасці канчаткова ліквідаваць каланіялізм.

Чацвёртая камісія кангрэса абмяркоўвае пытанне «Раззбраенне і праблемы права, культуры, маралі». Старшынствуючы Сцюарт Інерст (ЗША) у сваёй уступнай прамове падрабязна спыніўся на крытэрыях маральных законаў.

Амерыканскі дэлегат прапанаваў правесці гадавую праграму па барацьбе з хваробамі і падкрэсліў таксама неабходнасць распрацоўкі праграмы ліквідацыі голаду на зямлі і ліквідацыі непісьменнасці насельніцтва.

Дэлегаты Мадагаскара, Чэхаславакіі, ФРГ гаварылі аб праблемах «халоднай вайны», аб неабходнасці забараніць прапаганду вайны, дабіўшыся адпаведнага юрыдычнага закона. Іншыя выказваліся на тэмы: задачы дзеячоў навукі, роля друку ў барацьбе за мір, супрацоўніцтва майстроў мастацтваў, пісьменнікаў.

Савецкі дэлегат акадэмік А. В. Топчыеў выступіў з паведамленнем на тэму «Амаральны характар вайны». Ён расказаў аб тых разбурэннях, якія прынесла вайна, развязаная нямецка-фашысцкімі захопнікамі, на савецкую зямлю. У СССР было разбурана 1.710 гарадоў і больш чым 70 тысяч сёл. 25 мільёнаў чалавек засталіся без жылля. Агульныя матэрыяльныя страты складаюць астранамічную лічбу—2 трыльёны 569 мільярдаў рублёў (у старым вылічэнні).

Кангрэс працягвае сваю работу. (ТАСС).

«Аб справах калгасных». Дыпломная работа студэнта Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута А. Калюжнага.

ЦІКАВЫЯ СУСТРЭЧЫ, НЕЗАБЫЎНЫЯ ЎРАЖАННІ

Шлях сёлетніх гастролей беларускіх тэатраў надзвычай цікавы: ад Балтыйскага мора да Волгаграда і квітнеючых гор Прыкарпацця! У гастрольных падарожжах прымаюць удзел усе тэатры за выключэннем купалаўцаў.

Калектыў Беларускага тэатра юнага гледача паказаў свае спектаклі ў Львове. Мы з вялікай цікавасцю наведалі гэты цудоўны горад Савецкай Украіны, які зачароўвае сваёй прыгажосцю — старажытнымі і новымі архітэктурнымі ансамблямі, помнікамі і плошчамі, тэатрамі і музеямі, жывапіснымі курганамі, садамі і кветкамі. Львоў — буйнейшы прамысловы і культурны цэнтр, горад навукі, студэнцтва. Тут жыў і змагаўся за шчасце і свабоду свайго народа выдатны вучоны і пясняр Украіны Іван Франко. Асабліва расквітнеў Львоў пры Савецкай уладзе. Жыхары любяць свой горад і ганарацца ім. Гэта мы адчувалі ў гутарках з нашымі новымі гледачамі, у добрых сяброўскіх усмешках, задушэўных песнях, у якіх паэты, кампазітары і артысты ўслаўляюць творчыя справы народа.

Мы паказалі на гастролях два спектаклі — «На граніцы» В. Белаазёрава і «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела. З асаблівым поспехам прайшла наша «Серабранка». Пасля заключнага спектакля, які быў паказаны па тэлебачанню, мы атрымалі шмат сардэчных водгукаў. Льваўчане віталі тэатр, віталі аўтара І. Козела, рэжысёра-пастаноўшчыка Л. Мазалеўскую, а таксама акцёраў за стварэнне жывых, яркіх паэтычных вобразаў сучаснікаў.

Пасля Львова наш калектыў абслугоўваў працоўных калгасаў і саўгасаў Беларусі. Адна група выканаўцаў са спектаклем «Не верце цішыні» ўзяла курс на Навагрудак, Давыд-Гарадок і Пінск, другая — са спектаклем «Дзяўчына з вяснушкамі» — на Мазыр, Рэчыцу, Хойнікі і Нароўлю.

Нашы тэатры цяпер часцей сталі выязджаць у вёску. Лепш сталі афармляць выязныя спектаклі.

І ўсё ж тут яшчэ шмат некранутай «цаліны»... Ёсць у нас не толькі асобныя саўгасы і калгасы, але нават раёны, дзе тэатры бываюць вельмі рэдка. Гастролі творчых калектываў у сельскіх раёнах заслугоўваюць асаблівай увагі, бо яны адыгрываюць высакародную ролю ў эстэтычным выхаванні калгаснікаў. Чула паставіліся да нашых гастроляў грамадскія арганізацыі Мазыра і Рэчыцы. У часе выступлення ў калгасах мы не толькі паказвалі спектаклі, але і гутарылі са сваімі гледачамі, удзельнікамі мастацкай самадзейнасці.

Шчыра прайшла таварыская сустрэча нашых артыстаў з калектывам Рэчыцкага народнага тэатра. Пасля прагляду рэпетыцыі п'есы «Маці сваіх дзяцей» А. Афінагенава разгарнулася дзелавая размова аб рэжысёрскай трактоўцы спектакля, аб рабоце над ролямі самадзейных артыстаў, афармленні і г. д.

Цікавая сустрэча была з мазырскай агітбрыгадай. А хіба можна забыць пра сустрэчы артыстаў з працоўнымі Навагрудскага раёна (у калгасах імя Шчорса, «Радзіма», імя Жданава).

У справе абслугоўвання вёскі спектаклямі ёсць перашкоды і недаробкі. Не ўсе яшчэ калгасныя клубы знаходзяцца ў культурным стане. Побач з сапраўднымі палацамі на 500—700 месц ёсць і такія клубы, у якіх ледзь-ледзь размяшчаецца 150—200 гледачоў. Сустракаюцца сцэны без абсталявання, куліс і нават без заслоны. А ёсць калгасы, у якіх зусім няма клубаў.

Вельмі прыкра і балюча бачыць, што ў такім горадзе, як Рэчыца, вось ужо другі год раённы Дом культуры на замку.

Закончыўшы гастролі па калгасах і саўгасах нашага цудоўнага Палесся, наш тэатр накіроўваецца ў Віцебск. 14 ліпеня спектаклем «Клоп» мы пачынаем паказ сваіх сцэнічных твораў перад віцяблянамі. Пакажам ім «Папараць-кветку» і «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела, «Дзяўчыну з вяснушкамі» А. Успенскага, «Не верце цішыні» І. Шамякіна. Піянеры і школьнікі Віцебска ўбачаць вядомую казку Джані Радары «Прыгоды Чыпаліна», спектакль «На граніцы» В. Белаазёрава, чэхаславацкую казку «Казачны домік» М. Стэгліка, п'есу-казку С. Міхалкова «Зайка-зазнайка» для самых маленькіх гледачоў. Мы пакажам віцяблянам прэм'еру «Том — вялікае сэрца» С. Шатрова і С. Багамазава, якая адлюстроўвае старонкі гераічнай барацьбы народаў Афрыкі за сваю свабоду і незалежнасць.

Тэатр будзе выступаць на сцэне Тэатра імя Якуба Коласа і ў рабочых клубах, дамах культуры заводаў і раёнаў Віцебшчыны.

Хочацца выказаць некалькі заўваг пра арганізацыю гастроляў. Ці не лепш было гастролі нашага тэатра ў Віцебску праводзіць у чэрвені, калі працуюць яшчэ школы, а выступленні ў калгасах — у ліпені? Упраўленне па справах мастацтва Міністэрства культуры павінна больш прадумана планаваць гастролі тэатраў.

Час ужо вырашыць пытанне аб перадачы тэатрам па аднаму аўтобусу і грузавой аўтамашыне (я маю на ўвазе мінскія тэатры, бо абласныя маюць свой транспарт). Гэтая патрэба асабліва адчуваецца ў час выступленняў у калгасах і саўгасах. Тэатры Украіны, Латвіі, Літвы маюць свой уласны транспарт.

Ул. СТЭЛЬМАХ,
дырэктар Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача.

Веру ў сілу розуму!

Чым бы ні быў заняты ў тыя гадзіны чалавек,—усё было адкладзена ў бок. Людзі не адыходзілі ад радыёпрыёмнікаў і тэлевізараў. Прамова Мікіты Сяргеевіча Хрушчова на Сусветным кангрэсе за ўсеагульнае раззбраенне і мір была звернута да кожнага сумленнага чалавека, да ўсіх, хто хоча жыць, хто хоча радавацца сонцу і ўсміхацца людзям, будаваць, ствараць, упрыгожваць зямлю. Кожнае слова ў гэтай прамове гучала ясна, строга і патрабавальна. Вось наша праграма — канкрэтная і адкрытая: знішчыць смертаносную зброю, гэтае злавеснае параджэнне варожасці і нянавісці, няхай спакойна і свабодна ўздыхнуць, нарэшце, народы.

Што могуць супрацьпаставіць гэтай прапанове заправілы Уол-стрыта? Якія туманныя, блытаныя фармуліроўкі прыдумаюць яны на гэты раз, каб ашукаць пільнасць амерыканскага народа, захаваць за сабой прыемную сэрцу капіталіста магчымасць нажывацца за кошт ваенных заказаў, за кошт гонкі ўзбраення? Няхай палымяныя словы, якія гучаць сёння на кангрэсе, раскрыюць вочы і западуць у сэрца ўсім простым людзям Амерыкі.

«Не! » — атамным выбухам. «Не!» — пагрозе знішчэння роду чалавечага на зямлі. «Не!» — разбурэнню выдатных каштоўнасцей мастацтва і культуры, што вякамі беражліва захоўваюць людзі, захапляючыся геніяльнымі тварэннямі рук чалавека. Гэта голас мільёнаў.

Але пакуль пагроза яшчэ не знікла, пакуль узрываюцца бомбы ў космасе, людзі не могуць спаць спакойна. Трывога жыве ў сэрцы кожнай маці за лёс дзяцей, — і гэтую трывогу з намі падзяляе наш урад, усе сумленныя людзі зямлі. Прамова Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, уся работа кангрэса — лепшы доказ гэтаму. Кангрэс паставіў сабе галоўнай задачай не пагаварыць наогул, а намеціць і вырашыць канкрэтныя шляхі і меры да ўсеагульнага і поўнага раззбраення. І я веру, што сілы розуму перамогуць.

Дэлегаты кангрэса — гэта людзі ўсёй зямлі, мільярды жанчын, мужчын, дзяцей. У тым ліку і я, і кожны з нас.

Сяргей СЕЛІХАНАЎ,
скульптар, заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

ДАЛУЧЫЦЕ І НАШЫ ГАЛАСЫ!

З Крамлёўскага палаца з'ездаў па ўсёй зямлі разносяцца вялікія палымяныя словы пра мір і шчасце народаў.

Кожнага чалавека, дзе б ён ні жыў — у Афрыцы ці ў Аўстраліі, у Амерыцы ці на Далёкім Усходзе, глыбока хвалююць падзеі апошніх дзён: з аднаго боку—вялікі кангрэс міру, палымяная прамова Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, а з другога — яшчэ адзін ядзерны выбух, быццам знарок зроблены менавіта ў той дзень, калі пачаў сваю работу кангрэс.

Так шчасліва склалася, што ў дні работы Сусветнага кангрэса за ўсеагульнае раззбраенне і мір мне ў ліку групы настаўнікаў з Народнай Польшчы давялося быць на гасціннай савецкай зямлі ў горадзе Мінску. І вось цяпер мы яшчэ раз пераканаліся, якое вялікае ў савецкіх людзей імкненне да мірнага будаўніцтва.

Пішу я гэтыя радкі і міжволі ўяўляю сваю краіну, усё, што блізка майму сэрцу: налітыя коласам нівы, школьную залу, перапоўненую бадзёрай дзятвой. Ведаю: усяму гэтаму — і каласістым нівам, і майму бацьку, заклапочанаму набліжэннем жніва, і вясёлым дзецям, якія прыйдуць у верасні да мяне ў клас, — усім патрэбен мір.

На маёй радзіме ў Польшчы ёсць нямала страшэнных слядоў вайны. Мікіта Сяргеевіч у сваёй прамове ўспамінаў пра крэматорыі Майданека і Асвенціма. Кожны, хто хоць адзін раз сваімі вачыма бачыў гэтыя мясціны, ніколі не забудзе трагедыі мінулай вайны. Няўжо ёсць на свеце людзі, якім хочацца паўтарыць усе гэтыя жахі, якіх гісторыя нічому не навучыла? У гэта цяжка паверыць, але кожны раз, калі слухаеш паведамленні аб мільярдах долараў, якія ідуць на ўзбраенне, аб новых і новых выбухах у космасе, пад зямлёй—яшчэ раз пераконваешся: такія вар'яты ёсць на зямлі. І няхай голас абурэння ўсіх народаў свету, што гучыць сёння ў Крамлёўскім палацы, будзе суровым апошнім папярэджаннем ім, падпальшчыкам новай вайны.

Уладзімір ПАЎЛЮЧУК,
польскі настаўнік.

„Мастацтва Беларусі“ № 2

Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў выпусціла на экраны кіначасопіс «Мастацтва Беларусі» № 2. Першы сюжэт яго прысвечаны сустрэчы народнага пісьменніка Беларусі Міхася Лынькова з юнымі чытачамі на беразе маляўнічага возера Нарач.

Гледачы ўбачаць далей урыўкі з новай п'есы А. Маўзона «Пад адным небам», пастаноўку якой здзейсніў Дзяржаўны рускі тэатр імя М. Горкага.

Кіначасопіс расказвае аб жыцці і працы маладога беларускага мастака В. Грамыкі. Пасля заканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута ён сам стаў выхоўваць юныя таленты.

Новы падарунак сваім гледачам падрыхтаваў Беларускі рэспубліканскі тэатр лялек. У кінасюжэце «На сцэне — лялькі» (аператар В. Арлоў) паказаны ўрыўкі са спектакля «Князь-возера», які падрыхтаваў маладзёжны калектыў тэатра.

Дзяржаўны народны аркестр Беларускай ССР пад кіраўніцтвам народнага артыста рэспублікі І. Жыновіча — адзін з папулярных у рэспубліцы. Яго дзейнасць таксама адлюстравана ў часопісе.

СУД ПАМЯЦІ І СУМЛЕННЯ

...Заслоны няма. Раўнюткая стрэлка дарогі рэзка зламана двума паваротамі. Яны паўтараюцца ў столі — тыя ж імклівасць і вастрыня. Колеры — белы і чорны. Стрыманасць і прыўзнятасць. Прамежкавыя фарбы прыўносяцца толькі святлом: у люмінісцэнцыі небаскробаў і ў плафонах, што вызначаюць са столі месца і рух герояў на сцэнічнай пляцоўцы.

Чалавечая постаць. Павольныя крокі. Погляд, здаецца, пагаспадарску мацае перспектыву — далёкія вочкі небаскробаў, матавыя паўтоны якіх адбіваюцца блакітам на каўняры яго адмысловай сарочкі. Ён нібыта вельмі спакойны. Толькі трывожная мелодыя аднекуль здалёк акампаніруе няроўнаму светлавому рытму плафонаў: яны загараюцца над ім і, калі ён праходзіць, адразу зноў гаснуць.

Моцны акорд. Сустрэча з даўнейшым знаёмым. SOS! Трэба паведаміць свету аб злачынстве, якое мае адбыцца.

Паведаміць — гэта значыць пазбавіцца ўсяго — дабрабыту, становішча і работы. А ўсё гэта нажыта дарагой цаной — нават цаной сумлення.

Чацвёрты... Калісьці ён быў у рэспубліканскай Іспаніі. У часе вайны лятаў радыстам на бамбардзіроўшчыку і быў збіты над Германіяй. Ён не баяўся смерці. А цяпер...

Быць альбо не быць?.. Перад такім пытаннем у душы чалавека за якіх паўгадзіны перагортваюцца старонкі ўсяго жыцця. У віхры ўспамінаў праносяцца твары, падзеі, уласныя ўчынкі. Ідзе барацьба — з мінулым, з сабой, з людзьмі, якіх не так проста выкінуць з памяці.

Быць альбо не быць? Над гэтым пытаннем пакутваў калісьці шэкспіраўскі Гамлет.

Дацкі прынц і журналіст буржуазнай прэсы. Пакуты высакароднай душы і эгаістычная самаабарона нячыстага сумлення. Здавалася б, немагчымая паралель. Але ж яна неадольна паўстае перад намі. Хіба хімеры з камісій па расследаванню, з якімі меў справу Чацвёрты, не нагадваюць сярэдневяковых? Бадай што яны яшчэ страшнейшыя. Ці не з-за іх сучасная варыяцыя Гамлета ў драме К. Сіманава «Чацвёрты» так упарта адстойвае сваё права на «не быць», у той час як рэнесансны герой Шэкспіра ўсёй душой шукаў адваротнага: «быць!».

— Свет расхістаўся. І страшней таго —
Што я прызначан аднавіць яго,

— скардзіўся Гамлет.

— А я, на вялікі жаль, астаўся жывы, каб існаваць у гэтым свеце, які звар'яцеў і ў якім у сто раз цяжэй... — нібы паддаквае яму Чацвёрты. — І я не ведаю, як бы цяпер трымаліся вы, вы... якія былі ў той час на вышыні.

А вось і яны, да каго звернуты гэтыя словы. Так, яны калісьці загінулі. Але хто з іх жывы — ён, Чацвёрты, якога сябры ратавалі цаной сваіх жыццяў, ці гэтыя трое, якія пайшлі на смерць за яго і за іншых?

Раней ён ішоў разам з імі. За волю, за шчасце, за ідэалы. Яны разам змагаліся супраць фашызму. Гэта было не лёгка, але яны перамаглі. Перамаглі, бо не ваганіся. Усё было ясна: вораг ёсць вораг, барацьба — барацьба, здрада ёсць здрада. А вось цяпер, калі свет у краіне змяніўся, змяніліся і разуменні некаторых паняццяў. Ва ўсякім выпадку, так лічыць ён, Чацвёрты. Хіба гэта здрада, так ён разважае, калі перад тварам адказнасці ты не сказаў праўду, а проста змоўчаў? Ці, наадварот, калі трэба было маўчаць, ты сказаў тую «праўду», якая ратуе цябе і ў той жа час губіць блізкага?

Чацвёрты не маўчаў, калі яго выклікалі ў камісію. Дзякуючы яго паказанням, загінула нямала сумленных людзей.

Чацвёрты маўчаў, калі трэба было на ўвесь голас гаварыць свету праўду: пра тое, як у засценках неафашызму гінуць сумленныя людзі, пра тую няпраўду, што затуманьвае чалавечыя розумы. Тут ён маўчаў.

А сёння нельга маўчаць. Нельга! Цемрашалы рыхтуюць дыверсію. Калі паведаміць свету, яе не адбудзецца. Пра гэта ведае ён. Ён павінен ахвяраваць сабою, каб выратаваць мір на зямлі. Але за гады паўпраўды і крывадушша ён развучыўся ахвяраваць. У ім моцны ўмоўны рэфлекс самаабароны. Ён шукае шчылінкі ў сумленні, каб неяк скінуць з сябе адказнасць. Ён не хоча злачынстваў. Але не мае сілы на подзвіг. Хай кожны адказвае за сябе, — гэткі прынцып Чацвёрты бярэ на ўзбраенне самаабароны. Ён хоча скінуць з сябе адказнасць за ўсё— за ідэалы, у імя якіх ён калісьці змагаўся, за будучыню чалавецтва, за тое, за што загінулі трое яго сяброў. Перад тварам подзвігу або злачынства (гэта— альтэрнатыва!) Чацвёрты вагаецца. Ён хоча сцерці ў сваім сумленні мяжу паміж імі. Ён успамінае ўсе свае злачынствы, якія ён не лічыць злачынствамі. Гэтая рэтраспекцыя паўстае перад намі ўвачавідкі, нібы яго ўспаміны — канкрэтная рэчаіснасць.

Уся п'еса «Чацвёрты» К. Сіманава—«маналог», уся яна— матэрыялізаваны рух душы героя, яго размова з уласным сумленнем. Аўтар выбраў гэтую форму, каб у асляпляльным бляску эмацыянальных разрадаў сутыкнуць людзей супрацьлеглых маральна-этычных фармацый.

Па-рознаму можна вырашаць «унутраны маналог» Чацвёртага. Можна акцэнтаваць на той акалічнасці, што ўся карціна сцэнічнага дзеяння—гэта праекцыя размовы героя з уласным сумленнем. Тады ўсё акружэнне Чацвёртага стане нечым накшталт душэўнага «рэха» героя— прытушаным, як фон. Можна (такі варыянт нам здаецца найбольш дзейсным і трапным) забыцца на ўмоўнасць аўтарскага прыёму і перавесці развагі ў непасрэднае ўзаемадзеянне цэнтральнага героя з яго акружэннем. Нарэшце, магчыма таксама спалучэнне абедзвюх гэтых трактовак. Іменна такі шлях выбраў Барыс Эрын — пастаноўшчык «Чацвёртага» ў Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

Чацвёрты — Леанід Рахленка. З тае хвіліны, як Кэт (арт. Г. Таўкачова) пакінула яго самнасам з пякельным пытаннем, мы ўвесь час адчуваем, як роіцца яго думкі, як то замірае, то б'ецца з адчайнаю сілай ягонае сэрца. Ён сканцэнтраваны і засяроджаны. Для яго нічога вакол не існуе. Нават тых, хто з'явіўся па яго выкліку, ён не бачыць увачавідкі: яны існуюць ва ўнутраным позірку героя. Нават, калі надыходзіць пара ўступіць з імі ў непасрэдную гутарку, сам ён, здаецца, нібыта па-ранейшаму застаецца ў крэсле і назірае не толькі іх, але і ўласную постаць, слухае ўласную спрэчку, уласныя апраўданні перад імі.

Трэба аддаць належнае выканаўцу: стварыць ілюзію спалучэння рэальнага з ірэальным— гэта вялікае майстэрства. Дзякуючы намаганням артыста, мы бачым яго героя ў трох вымярэннях: у крэсле — суддзя самому сабе; на пляцоўцы — то абвінавачаны, то адвакат.

Вось, напрыклад, сустрэча з Бэнам Кроу, якога былыя сябры Чацвёртага выклікалі ў якасці сведкі. Усім вядома, што камуніст Бэн Кроу загінуў у турме пасля шчырай гутаркі з Чацвёртым, якая была запісана людзьмі з камісіі па расследванню. Чацвёрты ведаў, што іх размова будзе падслухана. Але ён гаворыць, што напісаў Бэну Кроу запіску. І Бэн не адмаўляе таго.

— Вось бачыце, я кажу праўду, я напісаў яму запіску, — хапаецца, нібы за саломінку, абвінавачаны. І тут жа, звяртаючыся да Бэна, ён становіцца ўжо адвакатам, які мае права допытваць сведкаў:

— Чаму ты не звярнуў на яе ўвагі?

— Хай ведаюць, што сярод тых, хто быў у Іспаніі, не ўсе такія баязліўцы, як муж маёй сястры.

Гэты адказ Бэна Кроу Чацвёрты чуе ўпершыню. Так, ён сёння, перад пытаннем «Быць альбо не быць», упершыню зразумеў, што кіравала ўчынкамі Бэна Кроу. Ён апелюе да справядлівасці: не заўсёды ж і ён быў баязліўцам. Так, не заўсёды. Гэта пасведчыць Штурман. Пацвердзіць і Дзік — першы пілот. Але яны кажуць: «Быў...»

— Што за манера гаварыць пра мяне так, нібыта я мёртвы! Нібыта я памёр, а вы —жывяце!

Гэта ўжо голас суддзі. Ён сам адчуў, што гэтае «быў» — мёртвае перад няўмольным «быць!» І сам асудзіў сябе: так, ён не варты сапраўднага звання жывога, і гэтае асуджэнне выклікае ў душы Чацвёртага пакутлівую інтанацыю пратэсту. Але пратэст — пасіўны. Ён — як роспач. Не здарма яго не заўважае Другі пілот. Прапусціўшы словы Чацвёртага міма вушэй (рэмарка аўтара), ён таксама сцвярджае: «Так, ён калісьці не быў баязліўцам».

Тры вымярэнні — суддзя, адвакат і падсудны — жывуць у душы Чацвёртага—Л. Рахленкі на працягу ўсяго спектакля. Іх суадносіны на розных этапах унутранага маналогу розныя. Спачатку да першага адыходу «тройкі» са сцэны (месца, дзе даецца антракт) пераважае адвакат, абаронца. Але абарона не вытрымлівае націску праўды, бо маладушнасць і здрада не маюць сабе апраўданняў.

— Я не хачу больш апраўдвацца перад вамі,— ледзь не крычыць нарэшце Чацвёрты. — Я раскажу вам усё, што ляжыць на маім сумленні. Я раскажу нават тое, пра што я забараніў сам сабе ўспамінаць.

З гэтага часу Чацвёрты — падсудны. Шчыра і пакаянна ён раскрывае вытокі свайго падзення. Ён здрадзіў Гвічардзі — аднаму з сяброў ваеннага часу. Здрадзіў жанчыне, якую вельмі любіў, але з якой разышоўся. Быў маладушным перад жанчынай, якую зусім не любіў, але з якою ажаніўся. Астатняе нам вядома...

І вось, нарэшце, у абліччы Чацвёртага пераважае суддзя. Уся сцэна ўцёкаў з лагера ваеннапалонных—гэта яго маналог.

Аўтар супрацьпаставіў сённяшнюю крывадушнасць героя мінуламу, калі ён быў мужным і быў гатовы загінуць разам з іншымі. З гэтага маналогу вынікае прысуд, з якім Чацвёрты згаджаецца:

— Няхай будзе так. На гэты раз я пайду разам з імі чацвёртым.

Чацвёрты—артыст Л. Рахленка.

— Ты не баішся? — пытае Кэт.

— Я баюся, але няхай будзе так.

Цяжкай хадою, нібы адчуваючы вялізарную ношу, ідзе ён насустрач подзвігу. Ці дойдзе Чацвёрты? Тэатр, як і аўтар, не дае катэгарычнага адказу на пытанне. Аднак і рэжысёр, і мастак А. Грыгар'янц спадзяюцца, што дойдзе: яны ўпершыню запалілі пад столлю ўсе плафоны, асвятліўшы Чацвёртаму шлях. Так завяршаецца суд сумлення.

Судзіў Чацвёртага сам Чацвёрты. Але на «працэсе» ў якасці абвінаваўцаў ён выклікаў са сваёй памяці ранейшых сяброў — Дзіка, Штурмана, і Другога пілота. Ім ён абавязаны жыццём. Яны — узор мужнасці, прынцыповасці, самаадданасці. Ён хоча ўзгадніць з імі свае рашэнні.

Сярод кніг

ВЫПРАБАВАННЕ ВЫТРЫМАНА

Барыс БУР'ЯН

Ёсць у мяне сусед. На вайне ён страціў здароўе і застаўся на ўсё жыццё глуханямым. З дапамогай жэстаў і паперы яму ўдаецца іншы раз тое-сёе расказаць пра сябе. На фронце ён не толькі ваяваў, але яшчэ лічыў варожыя самалёты, якія былі збіты на яго вачах. Калі цяжка было вызначыць, чый самалёт загінуў у часе паветранага бою, чалавек гэты настойліва шукаў месца, куды звалілася палаючая машына. Шэсцьдзесят восем збітых паветраных піратаў налічыў ён. Бомба з шэсцьдзесят дзевятага зрабіла яго інвалідам.

Цяпер мой сусед вядзе новы падлік: колькі дрэў ён пасадзіў на зямлі, колькі прышчэпак зрабіў у садах, шум лісцяў якіх яму ўжо ніколі не пачуць. Трэба бачыць, колькі замілавання свеціцца ў яго вачах, калі ён «знаёміць» людзей са сваімі гадаванцамі, — вішнямі, яблынямі, слівамі. Іх сотні — дрэў, якія ён пасадзіў. Але рэдка хто ведае, як той жа чалавек, хаваючыся дзе-небудзь у малінніку, плача...

Я чытаў аповесць М. Шумава «Жыццё кліча» і з хваляваннем думаў пра лёс вось такіх людзей. Якія душэўныя перажыванні тояцца за іх невідушчымі вачыма? Які ўнутраны свет чалавека ў інваліднай калясцы? Чым жыве той, у каго лёс адабраў магчымасць быць такім, як усе іншыя здаровыя людзі?

Малады пісьменнік апавядае пра складанае, часамі хваравітае і цяжкае ў жыцці. Героі яго кнігі, знявечаныя вайной або інваліды ў выніку няшчаснага выпадку, — людзі якія апынуліся па-за межамі звычайнай для нас «нармальнай» рэчаіснасці, а на пэўны час — па-за межамі актыўнай грамадска-карыснай дзейнасці. Застаецца для іх адна прага жыцця. Адных яна прымушае думаць толькі аб тым, як праіснаваць, як прыстасавацца. У другіх выклікае мабілізацыю ўсёй жыццёвай энергіі і духоўных сіл, каб застацца чалавекам, быць карысным для людзей. Такія змагаюцца, каб вырвацца з лапаў адчаю і дэмаралізацыі.

Месца дзеяння твора — шпітальная палата, ці, дакладней, навукова-даследчая клініка. Галоўныя персанажы — інваліды. Была ў свой час нейкая маўклівая забарона на падобныя тэмы ў літаратуры. Лічылася, што жыццесцвярджальны характар нашага мастацтва выключае паказ чалавечых пакут і цяжкасцей.

Аповесць Міхаіла Шумава таксама пра тое, як людзі не падпарадкоўваюцца пакутам. Яго героі, бывае, набліжаюцца да жудаснай фізічнай знямогі і маральнага падзення. Роспач нярэдка стукае ў дзверы шпітальных палат і ў сэрцы гэтых мужных хлопцаў.

У каго што баліць, той пра тое і гаворыць. Героі аповесці «Жыццё кліча» часцей за ўсё гавораць [illegible] пра сваё калецтва, пра тое, што прымушае пакутаваць іх цела і душу. Але не толькі пра гэта. Жыццё сапраўды кліча, і шмат хто з герояў кнігі прагна цягнецца да вялікага жыцця. У тых, каму давялося ваяваць, назаўсёды ўвайшло ў кроў адчуванне «строю», пачуццё локця. Складаныя перажыванні гэтых людзей асвятляе жаданне захаваць у сабе чалавечую і грамадзянскую годнасць.

Дарэчы будзе прыгадаць тут вобраз параненага камісара з «Аповесці аб сапраўдным чалавеку» Барыса Палявога. Прыкуты да ложка, з якога яму ўжо — ён гэта ведае — не ўстаць, ён спрачаецца, злуецца, змагаецца. У Міхаіла Шумава ёсць герой Ерыкалаў Ярафей Дзімітравіч. Гэта таксама былы афіцэр-франтавік. Камандаваў ротай. Быў штрафніком. Потым зноў вярнуўся ў строй. І так усю вайну на перадавой. «А потым ужо і нагу адцяпалі, і пальцы скурчыла, і наогул...» І здзіўляе ў гэтым чалавеку здольнасць, хай сабе і не вельмі весела, жартаваць. Прыкуты да ложка, Ярафей Ерыкалаў аднойчы заўважае, што ўвогуле ўсе яны, хворыя, не дарэмна ядуць дзяржаўны хлеб, бо «...тут жа табе не шарашка якая-небудзь, а навукова-даследчы інстытут. Значыць, мы таксама не абы як, а пры справе. Правільна, Ваня?..»

Не ведаю, як каму, а мне вельмі дарагі вось гэты матыў аповесці М. Шумава «Жыццё кліча». Я пачуў у тым, што гаворыць Ярафей Ерыкалаў, мару асуджанага лёсам чалавека — застацца сярод патрэбных і нават неабходных жыццю людзей. Кніга называецца просталінейна, затое вось гэтае імкненне герояў быць сапраўднымі людзьмі выказана на старонках аповесці вельмі пераканаўча.

Некаторыя могуць спачатку падумаць, што аповесць па свайму зместу змрочная і што пісьменнік намагаецца выклікаць у нас пачуццё жалю і смутку. Варта, аднак, пазнаёміцца нават толькі з першымі раздзеламі аповесці, каб пераканацца ў адваротным. Мы бачым, як уладарна і няўмольна ўрываецца ў бальніцу шматгалосае і імклівае жыццё сённяшняга дня. А тут ідзе выпрабаванне чалавечых характараў. Тое, што было назапашана там, па-за мураванымі сценамі клінічнага гарадка, праходзіць пэўную праверку тут. Ці хопіць у цябе сіл выстаяць перад спакусай пайсці на ўтрыманне дзяржавы, стаць папрашайкам? Побач з тваім ложкам нехта ўжо нашэптвае, што грошы можна зарабіць «на любым рагу...» Яго падтрымлівае нехта яшчэ: «Гэта толькі спачатку брыдка, а потым усё роўна. На-[illegible]

Перад гэтым выбарам стаіць [illegible] Іван. [illegible]

Але побач з ім, пад агульным дахам, ёсць людзі, якія [illegible] партрэтаў сапраўдных людзей. Менавіта яны і ўступаюць у змаганне «за Івана».

Мне здаецца, у аповесці вельмі ўдала перададзена натуральнасць паводзін герояў. Вядома, яны змагаюцца за Івана не дзеля таго, каб пра гэта пісалася, скажам, у насценгазеце ці аб[illegible] у загадах. [illegible] Івана [illegible]

Вядома, што чалавека іншы раз трэба прымусіць паверыць ва ўласную годнасць. [illegible]

Першы крок [illegible] за чалавека. Урач Ніна Васільеўна [illegible]:

«Сутнасць [illegible] да простага пытання: што такое хворы?

— [illegible] — папраўляе прафесар.

— Вось іменна — хто такі ці што такое! — усміхнулася Ніна Васільеўна. — У гэтым сутнасць дыскусіі. Для доктара Тырына хворы — гэта «што такое». Гэта не больш, чым аб'ект даследавання, з аднаго боку, і прымяненне сваіх ведаў — з другога. Ці не так, Эраст Ігаравіч?

— Дапусцім, — з'едліва заўважыў той.

— Пацыент не павінен адчуваць сябе падвопытным трусам! — раптам выгукнула яна. — Не павінен!.. Гэта... Гэта нават злачынства! Нельга... пакідаць чалавека без надзеі. Я лячу чалавека, ратую яго ад пакутлівай смерці, а ён... ён не хоча! Не жадае жыць! Дык у чым жа сэнс маёй працы? Навошта я?»

[illegible]

Нярэдка апісанне пасяджэнняў у творах выклікае сум у чытача. Партыйны сход, які апісаны М. Шумавым, выклікае ў чытача высокае хваляванне і роздум. Па-новаму, нейкай новай гранню павярнуліся да цябе [illegible] — камуніст. У нейкім самым глыбокім чалавечым сэнсе. [illegible] дасягае такога ўздзеяння аўтар. Удача яго — ва ўменні пранікнуць у душу, у псіхалогію герояў. Нешматслоўна, ашчаднымі мастацкімі сродкамі падае аўтар вобразы камуністаў — старога рабочага дзядзькі Сані, Чубіна, былога настаўніка і франтавіка Левіна і іншых. [illegible] героі сябе характарызуюць у сваіх выступленнях на партсходзе. Гэта — розныя людзі. Розныя па ўзросту, жыццёваму вопыту, культурнаму ўзроўню. Але ёсць у іх нешта вышэйшае, што аб'ядноўвае, прымушае жыць аднай думай, адным клопатам і хваляваннем — прыналежнасць да вялікай, жыццесцвярджальнай чалавечай ідэалогіі, усведамленне, пры любых умовах і абставінах, свайго грамадзянскага і партыйнага абавязку.

На партыйным сходзе ў палаце ідзе размова аб барацьбе з дрэнным уплывам на людзей, асабліва на моладзь, «філасофіі» злодзея-рэцыдывіста Цішкі (дарэчы, вельмі каларытна намаляваная ў аповесці фігура).

«Тып шкодны не толькі сам па сабе, — гаворыць адзін з герояў, — але і таму, што моладзь разбэшчвае. Пераконвае, разумееце, што няма чаго працаваць і што блатное жыццё цікавейшае, сыцейшае і п'янейшае, чым жыццё працоўнага чалавека. І многія хлапчукі да яго горнуцца. А чаму?»

Паразітычнай філасофіі Цішкі героі кнігі супрацьстаўляюць светлыя ідэалы. Абудзіць у інвалідзе ўсё чалавечае — вось да чаго імкнецца невялікі калектыў камуністаў.

Калі я чытаў аповесць, мне падумалася яшчэ вось што. Да ўсяго, зрэшты, можна прыстасавацца: сляпы раней або пазней навучыцца хадзіць з кійком і вобмацкам, з пратэзам сёй-той нават водзіць аўтамабіль. Нельга толькі быць прыстасаванцам. Тады губляецца пачуццё чалавечай годнасці. Тады — пануе Цішка і ягоная паразітычная філасофія. Аповесць «Жыццё кліча» прымушае чытачоў быць больш пільнымі і патрабавальнымі. Яна, дарэчы будзе падкрэсліць, мабілізуе: не мірыся з тым, што недзе побач з табой ёсць хаця б адзін прыстасаванец да нашага жыцця.

Старонкі аповесці асветлены добрым гумарам. Гумарыстычны струмень яе звязаны перш за ўсё з вобразам Арсена, былога цыркавога жанглёра, які страціў абедзве рукі. Яму, здаецца, зусім не да гумару. Але ў душы гэтага чалавека жыве вялізарны запас жыццярадаснасці, вясёлай дасціпнасці. Яму і ў галаву не прыходзіць думка аб тым, што можна спекуліраваць на сваёй бядзе. І самае галоўнае, на вачах усіх ён упарта змагаецца са сваім няшчасцем — няспынна трэніруецца, каб зноў вярнуцца да любімай справы.

Міхаіл Шумаў піша сцісла і выразна. Дакладныя ў яго дыялогі. Простая і пругкая мова. Часамі ён бывае лірычны і разважлівы. Гэта вельмі каштоўныя якасці, якія сведчаць аб тым, што ў літаратуру ўступае здольны, удумлівы, назіральны мастак. Аднак больш за ўсё мяне ўразіла сардэчная інтанацыя твора, яго гуманістычны пафас. Складаная тэма знайшла пад пяром Міхаіла Шумава змястоўнае мастацкае вырашэнне. Яна, гэтая аповесць, да таго ж і надзённая, бо аўтар па-свойму, на даволі незвычайным жыццёвым матэрыяле, узнімае пытанні камуністычнага выхавання чалавека.

Выпрабаванні трымалі героі кнігі. Трымаў яго і пачынаючы свой шлях у літаратуры М. Шумаў, настаўнік з Магілёва, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. І ён яго вытрымаў.

М. Шумаў. «Жыццё кліча». Аповесць. На рускай мове. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1962.

Выйшлі з друку

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай літаратуры:

Іван Мележ. Людзі на балоце. Раман. З палескай хронікі. Мастак Н. Паплаўская. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 472. Цана 81 кап.

Васіль Быкаў. Трэцяя ракета. Здрада. Аповесці. Мастак Л. Асецкі. Тыраж 7.500 экз., стар. 228. Цана 34 кап.

ДЛЯ ХОРУ І САЛІСТАЎ

Выйшаў новы зборнік песень самадзейных кампазітараў Беларусі. У ім адзінаццаць сольных і харавых твораў, большасць якіх прадстаўлена ў апрацоўках майстроў музыкі.

Вось акапэльны хор «Беларусь мая» П. Касача на словы А. Русака. Сардэчны лірычны тэкст знаходзіць яркае ўвасабленне ў музыцы, звязанай з характэрнымі прыёмамі народнага шматгалосся. Адзінства музыкі і літаратурнага зместу робіць гэты твор адным з лепшых ва ўсім зборніку.

На жаль, гэтага нельга сказаць пра другую песню П. Касача на словы Я. Коласа «Сіла маладая». Яе героіка-патрыятычны тэкст, магутнасць вобразаў, раскацістасць гучання наўрад ці можна перадаць сродкамі жаночага хору з традыцыйнымі лірычнымі падгалоскамі. Ды і такія словы, як «Бездань сініх вышынь, дзікай Арктыкі лёд добра нам вядомы» — ўсё ж наштурхоўваюць на думку, што гэта хутчэй мужчынская песня. Вось чаму, на наш погляд, аўтар песеннай апрацоўкі — кампазітар Э. Тырманд — павінна была надаць маршаваму напеву большую актыўнасць.

Прыкладам сапраўднай дапамогі майстра музыкі самадзейнаму аўтару з'яўляецца апрацоўка Л. Абеліёвічам лірычнага раманса В. Жураўлёва «З другам». Яркая гарманічная афарбоўка і цікавая фактура фартэпіяннага суправаджэння арганічна падкрэсліваюць своеасаблівую мелодыю вакальнай партыі раманса.

І тут жа даводзіцца шкадаваць, што Д. Камінскі ўзяўся апрацоўваць песню псеўданароднага складу «Что, подруженьки, случилося со мной?» М. Барадаўкі (ён жа аўтар тэксту, дарэчы, вельмі слабага).

Такая ж ў літаратурных адносінах і другая песня «Ой, у лесе ціха» таго ж пачынаючага кампазітара. У ёй сустракаюцца такія словы: «Мой каханы, **даўгажданы**, доўга **жду** цябе». Між тым яе мелодыя, заснаваная на інтанацыях беларускай песні «Ой, у лузе, лузе», і харавое выкладанне самі па сабе дастаткова выразныя.

Да найбольш удалых, змешаных у зборніку твораў трэба аднесці двухгалосны хор «Мы — камуністы» С. Карачаева на словы А. Бачылы (апрацоўка Д. Камінскага). Урачыстыя фанфары ў фартэпіянным акампанеменце, маршавыя рытмы мелодыі — усё гэта вобразна падкрэслівае ідэйны сэнс хору.

Відаць, у далейшым наша выдавецтва будзе працягваць выпускаць падобныя зборнікі народных стваральнікаў песень. Вось чаму хочацца, каб асобныя недахопы гэтага выдання не паўтараліся ў будучым.

Так, у радзе твораў зборніка, пра які ідзе размова, не сказана, для якога складу выканаўцаў яны напісаны. Ні ў вакальных партыях, ні ў акампанеменце не адзначана, скажам, што ў песнях «Что, подруженьки, случилося со мной?» і «Прыдняпроўе» — суправаджэнне не фартэпіяннае, а баяннае. Песня «Выйдзі ў поле» апублікавана без указання, хто пераклаў на беларускую мову тэкст М. Ісакоўскага. Няўдала спалучаны ў зборніку творы з беларускім і рускім тэкстамі.

С. НІСНЕВІЧ.

Песні самадзейных кампазітараў. Дзяржвыдавецтва БССР. Мінск. 1962.

Кнігі з аўтографамі пісьменнікаў

Сярод гасцей на літаратурным вечары ў Палацы культуры прафсаюзаў быў балгарскі паэт Ламар.

Цёпла сустрэты прысутнымі, пісьменнік з братняй краіны ўсхвалявана чытаў свае вершы, пераклады з беларускай паэзіі.

У памяць аб сустрэчы паэт падараваў бібліятэцы палаца аўтограф верша, які быў напісан ім у Мінску. Вершы прысвечаны памяці Янкі Купалы.

Гэта не перш аўтограф, што атрымлівае бібліятэка. Тут беражна захоўваюць кнігі з даравальнымі надпісамі В. Катаева, М. Стэльмаха, Г. Севунца, М. Камісаравай, беларускіх пісьменнікаў Я. Маўра, П. Пестрака, А. Бачылы, А. Астрэйкі і інш.

А. ШАРЭЙКА.

І так — Дзік, Штурман і Другі пілот...

У п'есе яны вельмі розныя. Дзік — разважлівы, шчыры і заклапочаны будучыняй (падзеі сучаснасці, што адбываюцца ў п'есе, — гэта для Дзіка погляд у будучыню з пазіцый часоў сусветнай вайны). Другі пілот — гарачы, парывісты, катэгарычны. Для яго ўласная рашучасць — норма ацэнкі іншых. Штурман — памяркоўны і мудры, з адзінаю слабасцю моцных людзей: ён патрабуе ад іншых (і ад Чацвёртага) менш, чым патрабаваў ад самога сябе.

У пазіцыях гэтых трох герояў — тры магчымыя варыянты эмацыянальнай афарбоўкі сцэнічнага суда над Чацвёртым. Які з іх выбраць рэжысёру? Б. Эрын у гэтым пытанні зыходзіць з адказу Штурмана на просьбу Чацвёртага. Вось яна, гэтая просьба:

Ён. Мне здаецца, што ты лепш зразумееш мяне, чым яны.

Штурман. Не думаю.

Ён. Але мне будзе лягчэй гаварыць з табой, з адным, без іх. Чаму ты маўчыш?

Штурман. А я не хачу з табой размаўляць адзін, без іх. (Выходзіць).

Рэжысёр убачыў у гэтым адказе аўтарскую пазіцыю: ні адзін з трох персанажаў паасобку не вырашыць нашага ўспрыняцця і нашых адносін да Чацвёртага. Глядач павінен меркаваць аб яго ўчынках з разважлівай патрабавальнасцю Дзіка, з абурэннем Другога пілота, з мудрасцю моцнага Штурмана. І рэжысёр, як нам здаецца, дасягнуў сваёй мэты: іменна так, гнеўна і стрымана, без скідак на слабасць і без павярхоўнай пагарды ставімся мы да Чацвёртага. І гэта — нягледзячы на пэўныя недакладнасці ў акцёрскім увасабленні некаторых вобразаў.

Шчыра кажучы, «тройка» ў спектаклі дзейнічае часта фармальна: выканаўцы злоўжываюць «калектыўнай» рэакцыяй на падзеі, не заўсёды прапускаючы іх праз асабісты духоўны свет кожнага са сваіх герояў. Асабліва гэта датычыць Б. Уладамірскага (Другі пілот) і Ю. Шумакова (Штурман). Не пазбаўлены фармальных рэакцый і В. Тарасаў (Дзік), хоць у яго вобраз у цэлым найбольш індывідуалізаваны. Робячы артыстам папрокі, мы разам з тым разумеем, што і рэжысёр павінен несці пэўную долю адказнасці за тыя месцы, дзе «калектыўнасць» падмяняе жыццё чалавечага духу герояў.

У чым жа віна рэжысёра?

Вышэй мы гаварылі аб спалучэнні праекцыі і непасрэднага ўзаемадзеяння ў эрынскім прачытанні «ўнутранага маналогу», якім з'яўляецца п'еса «Чацвёрты». Згодна рэжысёрскай задумы, цэнтральны герой спектакля ўспрымае дзеянні сваіх партнёраў апасродкавана — праз перадатчыкі памяці і ўяўлення. Што ж датычыць астатніх — да іх рэжысёр прад'яўляе патрабаванне непасрэдных узаемадзеянняў паміж сабой і з Чацвёртым. Выканаўцы трапляюць у вельмі цяжкае становішча: ім, жывым, даводзіцца пераадольваць уяўны экран, праз які пастаноўшчык праекцыруе іх пачуцці на галоўнага персанажа. Думаецца, што разбурэнне гэтай штучнай разгародкі пайшло б на карысць не толькі «тройцы», а і выканаўцу ролі Чацвёртага (асабліва, дзе персанажы «праекцыі» пачынаюць актыўна зносіцца паміж сабой, не зважаючы на прысутнасць яго, — напрыклад, лірычныя дыялогі Дзіка і Кэт). Гэта пайшло б на карысць і ўсяму эмацыянальнаму ладу спектакля, які мае цяпер прыкметныя адзнакі рацыяналістычнасці. Яе не адчуваеш зусім, калі з Чацвёртым размаўляе Бен Кроу (арт. Т. Кін-Камінскі). Няма яе і ў сцэне з Банарам (арт. С. Хацкевіч). Тут і Чацвёрты, і разам з ім гледачы забываюцца на ўмоўнасць драматургічнай формы, успрымаюць сутыкненні герояў як рэальную барацьбу. Тое ж адбываецца і ў вострых паядынках Чацвёртага з Чарльзам Говардам (арт. М. Яроменка) ці з Бэтсі (арт. Г. Арлова). Ёсць нямала падобных сцэн і з удзелам «тройкі». Хочацца, каб іх было больш.

* * *

У заключэнне размовы я лічу неабходным спаслацца на пярэчанні апанентаў апошняй прэм'еры купалаўцаў. Гэтыя пярэчанні можна было пачуць на абмеркаванні спектакля, у кулуарах тэатра, у зале і — нават да выхаду пастаноўкі — у прэсе. Яны абвінавачваюць тэатр у наўмысных «навацыях». Чуюцца кпіны ў адрас аўтара, а заадно і пастаноўшчыка: «Колькі патрэбна мерцвякоў, каб п'еса набыла жыццёвую верагоднасць?». Іх, апанентаў, палохае сцэнічная размова герояў жывых і мёртвых.

Як адказаць ім? Давайце разам успомнім сустрэчу Гамлета са зданню бацькі. Што гэта — прывід? Галюцынацыя? Ці матэрыялізаваны рух гамлетаўскай душы, у якой жывуць пакуты забітага здрадаю караля? Напэўна, апошняе. Ва ўсякім выпадку, так і толькі так чытаецца шэкспіраўская «здань» сучаснай рэжысурай нашага тэатра. І ні пастаноўшчыкам, ні гледачам і нікому з крытыкаў у галаву не прыходзіць шукаць спірытуалістычную падаплёку гэтай сцэны. У ёй працяг маналогу «Быць або не быць».

Наўрад ці верыў Шэкспір — сучаснік Ф. Бэкана з яго матэрыялістычнай філасофіяй, заснаванай на вопыце і розуме, — наўрад ці верыў ён у тагасветныя з'явы, якія так часта распараджаюцца лёсам герояў яго трагедый. Яны былі патрэбны вялікаму рэалісту як паэтычныя вобразы, як адлюстраванне рэальных жыццёвых сіл. І не трэба палохацца, калі хто з драматургаў, следуючы даўно ўжо вядомым мастацкім прыёмам, ужывае ў п'есах сутыкненні жывых персанажаў з тымі, хто мёртвы. Не трэба! І хопіць спрачацца пра гэта. Мастацтва, яго развіццё неадольна даказвае свае права на разнастайнасць і стыляў, і жанраў, і форм. Адным з вельмі яскравых таму пацвярджэнняў з'явілася прэм'ера «Чацвёртага» ў Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

Георгій КОЛАС.

НОВАЯ КНІЖКА. Фотаэцюд Ул. КРУКА.

ШЧЫРА, ЗАДУШЭЎНА

Ціха, з роздумам гаворыць з чытачом Аляксей Пысін у сваёй новай кніжцы паэзіі «Сонечная паводка». Гэта такая гаворка, калі ўзважваецца кожнае слова, каб найбольш пераканаць субяседніка, прымусіць яго хвалявацца тваім хваляваннем, каб тваё перакананне стала ягоным. І нават заклік у Пысіна гучыць не на самай высокай ноце. І таму, што паэт не імкнецца гаварыць гучней, чым можа, вершам яго ўласціва тая натуральнасць інтанацый, якая бывае ў гаворцы шчырай і задушэўнай.

А. Пысін. «Сонечная паводка». Вершы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1962.

Кніжка не аб'ёмістая: каля чатырох дзесяткаў невялікіх лірычных вершаў. Але і ў іх паэт змог сказаць чытачу шмат чаго важкага і важнага. Амаль за кожным вершам мы бачым чалавека са змястоўным, цікавым унутраным жыццём, чалавека, які па-свойму глядзіць на свет. Глядзіць добрым, заклапочаным позіркам і потым шчыра дзеліцца з табой усім, што яму ўдалося ўгледзець такога, аб чым нельга не сказаць.

Ужо гэтыя дзве якасці — шчырасць гаворкі і яе неабходнасць — адкрываюць сэрца чытача для ўсяго, чым дзеліцца паэт. Уменне ж прымусіць слухаць сябе, хоць і не гаворыш ты гучна, — гэта ўменне пераканананага ў сваёй праўдзе чалавека, які цвёрда ведае, што сказанае ім будзе выслухана і спатрэбіцца людзям.

І яшчэ адна якасць кніжкі: цэльнасць. Творы асталяваліся тут у добрай суладнасці між сабой, амаль кожны стаў на сваё месца, стасуючыся да астатніх і дапаўняючы іх.

Лірычны герой Аляксея Пысіна — прадстаўнік таго пакалення, пра якое пісалі такія паэты, як Гудзенка і Недагонаў, пра якое ў нас пішуць Вялюгін, Аўрамчык. Так, прынамсі, здаецца, калі знаёмішся з тымі рысамі, якія выявіліся менавіта **ў гэтага** героя і менавіта **сёння**.

Асколак дастаюць з-пад плуга
Там, дзе былі мае сляды.
І, можа, не мая заслуга,
Што сам у дол не лёг тады.

Калі такое можна вызначыць паняццямі: абвостраная патрабавальнасць да сябе або абвостранае адчуванне маральнай чысціні, — то менавіта гэтыя якасьці і даюць паэту, яго герою права на патрабавальнасць да другіх, на асуджэнне тых, хто, кажучы словамі паэта Салаухіна, «няправільна жыве».

...Мне сэрца рэжуць
Платы, драты і ланцугі.
Адгарадзіўся ад каго ты,
Сабачай будкі уладар?
Хацеў бы грукнуць я ў вароты,
Каб пахіснуў іх мой удар.
Нічога мне, сусед, не трэба,
Я не палезу цераз плот,
І нават з мёдам скібку хлеба
Я ад цябе не ўзяў бы ў рот.

Аляксей Пысін добра адчувае, «які ў нас дзень, які ў нас свет». Гэтае адчуванне сучаснасці выяўляецца не столькі ў чыста знешніх аксесуарах, колькі ў самім унутраным ладзе пачуццяў, у самім духу вершаў. Таму не сумняваешся, што вершы напісаны менавіта ў нашы дні, на нашай светлай, чыстай зямлі. І сапраўды, можа, важна не столькі тое, што паэт заўважыў, як «стрыжы пад самы космас паляцелі, туды, дзе рэактыўны гром» (падобныя вобразы сталі «моднымі» і ў вершах, пазбаўленых паэзіі), колькі тое, як ён вось адчувае:

Так блізка ўсё, як на далоні
мячык,
І ўсё, што хочаш, выбірай.

Зямныя і нябесныя сцяжынкі,
І што звініць, і што цвіце —
Усё мае да дробнай парушынкі,
Што ў вока часам пападзе.

Гэта не наўмысная ўскладнёнасць асацыяцый, пры якой не столькі выказваецца складаная думка, колькі ўскладняецца сама форма размовы пра рэчы зразумелыя. (Спашлюся хаця б на прыклад А. Вазнясенскага ў рускай паэзіі — цікавага эксперыментатара ў лабараторыі верша, але ў якога побач з рэчамі вельмі цікавымі бачыш нярэдка і яўнае штукарства).

Куды складаней гаварыць проста і задушэўна пра рэчы, на першы погляд, простыя, чым упрыгожваць фармальнымі бразготкамі даўно вядомае. Тут паэт павінен валодаць пачуццём меры. Пысін, як мне здаецца, мае гэтае пачуццё. І, нягледзячы на знешнюю сціпласць, яго вершы па-майстэрску «зроблены» і ў адносінах формы.

Ды няхай сам паэт пасведчыць, як ён бачыць і як слухае свет, і як ён можа сказаць пра ўбачанае і пачутае:

Спякота. Лівень. Сіні гром.
Раскрыла лета ўсе вароты,
І хоча кожны жаўтароты
Дастаць да гэтых дзіў крылом.

Для шмат каго з паэтычнай моладзі і гэтага было б дастаткова. Для замалёўкі ў гэтых радках ужо ўсё ёсць. Але Пысін не абмяжоўваецца «замалёвачным» узроўнем.

— Вяртайцеся! —
крычаць бацькі. —
Яшчэ хоць крышку
падрасціце!
Ды бачу я: не быць
бядзе,
Няхай крыло сваё
праверацъ.
Магчыма, хтосьці
ўпадзе,
Усе іншыя ў сябе
паверацъ.

Адна з прывабных рыс пысінскай лірыкі і ў тым, што ён шукае свае інтанацыі, а не бярэ тое, што «ляжыць пад рукой». І калі ён піша аб прыродзе — гэта не проста «прыродаапісальная» лірыка, а роздум чалавека і пра чалавека:

Чаго ты б'ешся гэтак, чаіца,
Нібы ўдавіца аб парог?
Відаць, там шчасце
не канчаецца,
Дзе ёсць прычыны для трывог.

Мы гаварылі, што кніжка не надта вялікая па плошчы. І тым не менш цяжка расказаць пра ўсё тое добрае, што ў ёй ёсць. І гэта — прыкмета добрай паэзіі. Пачытайце вершы «Я зноў іду у свет, мне мілы...», «Рухавічок туркоча...», «Сарбайскі руднік», «Карабельныя сосны», «Артылерыст Сірацінін», «Пісьмо на Рыжскае ўзмор'е» і вы пераканаецеся, што кніга заслугоўвае таго, каб яе чыталі.

Ул. БОЙКА.

Пры рэспубліканскім Доме народнай творчасці працуюць курсы па падрыхтоўцы кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці. Нядаўна адбыўся чарговы выпуск. Выпускніцы Г. Мішчанчук (злева) і М. Губанава, якія выканалі ролі сясцёр-блізнят Глашкі і Дашкі ў спектаклі «Танежыцкія дзяўчаты» С. Гурыч, накіраваны на работу кіраўнікамі драматычных калектываў у Чавускі і Драгічынскі раёны.

Фота Ул. КРУКА.

КУЛЬТАСВЕТРАБОТНІКІ ВУЧАЦЦА

Удзельнікі чатырохдзённага семінара работнікаў культуры Хойніцкага раёна праслухалі лекцыі «Матэрыяльна-тэхнічная база камунізма» і «Прапаганда матэрыялаў XXII з'езда і сакавіцкага Пленума ЦК КПСС». Вопытам прапагандысцкай работы сярод працоўных вёскі падзяліліся загадчык Навасёлкаўскага сельскага клуба І. Клімаў і загадчыца Аравіцкай сельскай бібліятэкі Р. Аўраменка.

Культасветработнікі прысутнічалі на тэматычным вечары ў Бабчынскім сельскім клубе «Святло маякоў няхай пранікае ўсюды». На ім выступаў з дакладам знатны механізатар-кукурузавод Ул. Кот. У Навасёлкаўскім сельскім клубе быў праведзены паказальны тэматычны вечар «Дарогу працапашным культурам».

З удзельнікамі семінара былі развучаны новыя песні савецкіх кампазітараў.

Лепшым клубным і бібліятэчным установам раёна за выдатную работу ўручаны граматы.

А. БОНДАР

НАРОДНЫЯ ТАЛЕНТЫ

Маша Стралкоўская, слесар і мастак

Быць талентам не кожнаму наканавана. Але таленавіта жыць можа любы.

Гэтая шырока вядомая ісціна прыгадалася мне, калі я пазнаёміўся з камсамолкай Машай Стралкоўскай, слесарам-зборшчыкам аднаго з мінскіх прадпрыемстваў. Я не хачу, каб Маша падумала, быццам першая фраза нарыса адрасавана ёй. Не. Чалавек яна, безумоўна, здольны, таму што толькі такі чалавек, убачыўшы росны луг на ўзыходзе сонца, скажа пра яго:

Нібы вясёленькі званочак
Паразгубляў свой перазвон.

Як бачыце, яе вабіць паэзія слова. А яшчэ больш — паэзія жывапісу.

Пры Беларускім тэатральна-мастацкім інстытуце ўжо тры гады існуюць вячэрнія курсы малявання. На іх, пад кіраўніцтвам вопытных педагогаў, займаюцца людзі розных узростаў і прафесій: рабочыя і хатнія гаспадыні, інжынеры і студэнты, ваеннаслужачыя і пенсіянеры... — усе, хто любіць жывапіс і хоча авалодаць яго таямніцамі. Там і давялося мне ўпершыню ўбачыць работу Машы Стралкоўскай. Гэта быў зроблены алоўкам партрэт старога з шырокай барадой, буйнымі рысамі твару і крыху хітраватым прыжмурам вачэй. Малюнак — далёка не майстэрскі: сям-там парушаны прапорцыі, адчуваецца па-вучнёўску акуратнае імкненне абавязкова выпісаць усё да адзінай дэталі... Але пры ўсім гэтым дакладна «схоплены» характар чалавека, які шмат бачыў на сваім вяку. Пра такіх гавораць: «Гэтага на мякіне не ашукаеш».

Я спытаў Стралкоўскую:

— Вы пісалі з натуры?

— Увогуле — так. Але... — яна збянтэжылася, а потым парывіста дадала: — не зусім. Малявала і ўсё ўспамінала маленства... У нас тады ў вёсцы амаль адны старыя бабулі ды вось такія дзяды жылі...

Маленства ў Машы Стралкоўскай было цяжкае, як і ў тысяч беларускіх дзяцей, што раслі ў час вайны ў паўпустых вёсках, у сем'ях, якія страцілі сваіх кармільцаў. Бацька Машы загінуў у баях на Нёмане ў дні, калі нашы войскі вызвалялі ад фашысцкіх акупантаў апошнія пядзі роднай зямлі. І засталося на руках у маці чацвёра малых дзяцей...

Маша Стралкоўская, расказваючы пра гэта, хвалюецца:

— Неяк вярнуўся дадому сусед. Ідзе да хаты, дзеці яму насустрач, віснуць на шыі, плачуць. Мы, чацвёра, прытуліліся адзін да аднаго, глядзім і маўчым: «Вось і нашага бацьку мы гэтак жа сустрэлі б».

Яна гаворыць, а я гляджу на партрэт старога, і мне робіцца зразумела, адкуль такая шчырасць і тыповасць у ім: калі любоў да мастацтва, прага да творчасці прыходзяць праз перажытае, іншага быць не можа.

Маша калісьці адмовіла сабе ў запаветнай мары — паступіць у мастацкае вучылішча. Давялося пайсці ў рамеснае: трэба было як мага хутчэй станавіцца на ногі, каб памагаць маці, сёстрам. Ім жылося нялёгка: працадзень у калгасе ў тыя часы быў даволі мізэрны. Марыла Маша, што пачне працаваць і адначасова займацца на вячэрнім аддзяленні мастацкага вучылішча. І раптам даведалася: ніякага вячэрняга аддзялення няма.

— Ну, думала, — усё. Ох, і плакала я тады начамі ў інтэрнаце, употай ад дзяўчат. А маляваць усё роўна не пакінула...

Яна паказвае свае малюнкі тых даўніх гадоў. Ёсць у іх нешта такое, што прымушае задумацца.

Дзяўчына за партаю ўся падалася наперад... Хлопец ляжыць і марыць, побач з ім — разгорнутая кніга... Двое ля класнай дошкі (адзін з крэйдаю ў руцэ) пра нешта спрачаюцца...

М. Стралкоўская за работай над партрэтам. Фота Ул. КРУКА.

Так, ва ўсім гэтым жыве трапяткая думка: пра чалавека, што мае мэту ў жыцці, пра імкненне да гэтай мэты. На малюнках — таварышы Машы па рамеснаму вучылішчу, а потым і па заводу.

— Пасля класаў малявання хачу паступіць у інстытут. Толькі як назаўсёды развітацца з заводам? Цэлых сем год!.. Сяброў колькі. Са сваім мужам тут пазнаёмілася... У сябе паверыла, калі ўпершыню за работу пахвалілі, — паверыла, што і ад мяне карысць людзям можа быць.

Карысць людзям... Некалькі год назад адзін базарны фатограф, пачуўшы пра здольнасці Машы, прыйшоў да яе дадому і прапанаваў «супрацоўніцтва». Маўляў, ён будзе рабіць здымкі, а яна рэтушыраваць. Клопату мала і грошай шмат. Размова была кароткая: выслухаўшы прапанову дзялка, Маша тут жа выставіла яго за дзверы.

Да тых, хто дбае толькі пра свой дабрабыт і грэбуе грамадскімі інтарэсамі, Маша бязлітасная. Прагульшчыкі, лайдакі, п'яніцы горш агню баяцца яе вострых і трапных карыкатур у цэхавай насценнай газеце.

Займацца ў вячэрніх класах малявання Машы Стралкоўскай нялёгка. Пасля работы — сям'я, маленькая дачушка Святлана. Трэба прыгатаваць абед, памыць бялізну, выканаць дзесяткі вялікіх і малых, але неабходных спраў.

У трамваі, тралейбусе ці аўтобусе вы іншы раз можаце сустрэць маладую светлавалосую жанчыну з кароткай прычоскай, крыху курносую і з вялікімі [illegible] рукамі. Трымаючы на каленях альбом, яна пільна ўзіраецца ў людзей і раптам пачынае нешта накідваць [illegible]. Гэта Маша Стралкоўская. Яна знаходзіць час пахадзіць і паездзіць па горадзе, назіраць, застаючыся непрыкметнай, і выхапіць са штодзённага, звычайнага жыцця які-небудзь яркі эпізод. Часта толькі таму, што не хапае ёй не альбоме!

Бацька ідзе па вуліцы і нясе на плячах маленькага сына [illegible] «Хіба ёсць у каго-небудзь такі!..»). Задуменны [illegible]. Стомленая за змену кандуктарка дрэмле, седзячы на сваім месцы, у амаль пустым аўтобусе... У чытальнай зале...

Па тэхніцы выканання гэта ўжо зусім не такія малюнкі, якія Маша некалі рабіла ў рамесным вучылішчы. Адчуваецца лаканізм, смелы штрых, правільна перададзены рух. А на думку? Што цікавіць сёння Стралкоўскую? Яна хоча ведаць, як жывуць людзі, пра што яны мараць, як працуюць, як любяць дзяцей...

— Як бы ні склалася далей маё жыццё, буду маляваць заўсёды. Без гэтага мне проста немагчыма, як без сонца.

Да высокага майстэрства Машы Стралкоўскай яшчэ трэба прайсці праз гады вялікай працы, перажыць многа няўдач, перамагчы расчараванні і, магчыма, дзесяткі разоў перапісаць на першы погляд бездакорнае палатно.

Ці пад сілу ёй усё гэта? Веру, што так. Таму што Машы Стралкоўскай і ў ясны дзень і ў непагадзь заўсёды свеціць вялікае сонца.

А. БРАІЛОЎСКІ.

ДА 150-ГОДДЗЯ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ 1812 ГОДА

ДАКУМЕНТЫ РАСКАЗВАЮЦЬ

Калі мы гаворым пра Айчынную вайну 1812 г., мы звычайна ўяўляем пажар Смаленска, жнівеньскі спякотны дзень і [illegible] траву на Барадзінскім полі, пераправу рэшткаў напалеонаўскай арміі праз Бярэзіну... Гэта правільна. Гэта — асноўныя этапы вайны. Але ж дакументы, выяўленыя ў Цэнтральным дзяржаўным ваенна-гістарычным архіве, сведчаць аб тым, што на беларускай зямлі з першых дзён [illegible] з захопнікамі. У гэтых баях прымалі ўдзел не толькі войскі, але і мясцовае насельніцтва — жыхары беларускіх вёсак. У архіве захаваліся два цікавыя дакументы — рапарты генерала Е. І. Уластава генералу П.Х. Вітгенштэйну. Першы з іх датаваны 21 верасня 1812 г. «Стаяўшы на залогу ў вёсцы Жарцы войска Данскога казацкага падпалкоўніка Іпатава 4-га палка казак Леў Грушын, які ахвотна ўзяўся камандаваць мясцовымі жыхарамі — рускімі мужыкамі і, распараджаючыся імі, адважна садзейнічаў да адбіцця ворага ад той вёскі, якую прадпрыймальнасць да адвагі адзначанага казака я за доўг стаўлю вашай светласці раіць і пакорна прашу не пакінуць яго без узнагароды...»

Што ж адбылося ў невялічкай вёсцы Жарцы, якая знаходзілася сярод лясоў у 16 вярстах ад Полацка? Аб гэтым архіўныя дакументы расказваюць наступнае.

Французскі корпус пад камандаваннем генерала Сен-Сіра з жорсткімі баямі рухаўся ў напрамку да Пецярбурга. Яму ўдалося дайсці толькі да Полацка. Тут ён сустрэў адважнае супраціўленне рускіх воінаў, зламаць якое ворагу не ўдалося. Але на працягу двух месяцаў захопнікі намагаліся знайсці слабыя мясціны ў рускай абароне. Так, 8 верасня французскі генерал Легран з батальёнам пяхоты і эскадронам кавалерыі рабіў рэкагнасцыроўку ад ракі Палаты да Дзвіны праз свае аванпасты. Вораг падыходзіў да вёскі Жарцы і вырашыў яе заняць. Пра намер захопнікаў своечасова здагадаліся сяляне — жыхары вёскі. Яны папрасілі казака Грушына, які знаходзіўся на залогу (наглядальны пост), каб ён імі камандаваў. Грушын ахвотна згадзіўся. Сяляне мелі некалькі паляўнічых стрэльбаў і, узяўшы іх, кінуліся ў лес. Калі вораг наблізіўся, казак пачаў даваць каманды: «Егеры направа!..», «Казакі—налева!..» Сяляне далі дружны залп. Грымнула «ўра» і пакацілася рэхам па лесе. Вораг кінуўся ўцякаць. Сяляне пачалі яго праследаваць, забілі некалькі захопнікаў, сярод якіх аднаго афіцэра.

Далей з дакумента відаць, што падзеі каля вёскі Жарцы адыгралі вялікую ролю ў разгроме корпуса Сен-Сіра. Вораг у далейшым адмовіўся ад вылазак і вымушаны быў заняць абарону. Але захопнікі хутка былі выбіты з Полацка і разгромлены. Рэшткі корпуса Сен-Сіра адышлі да Барысава, а сам генерал быў цяжка паранены.

Сярод дакументаў, якія захоўваюцца ў ваенна-гістарычным архіве,—рапарты славутых рускіх палкаводцаў, герояў Айчыннай вайны П. Баграціёна, М. Барклая дэ Толі, А. Ярмолава, Я. Кульнёва і інш. З рапартаў відаць, што ў Беларусі гарэла зямля пад нагамі захопнікаў. Вось радкі з рапарту:

«...Брыгада... з трох палкоў пад камандай генерала Турно, якая выйшла на світанні 27-га з Міра, пасля некалькіх гадзін даволі ўпартага супраціўлення была разбіта і прымушана ўцякаць».

«...Генерал-маёр Кульнёў на пераправе з атрадам кавалерыі перабраўся на левы бераг Дзвіны супраць Друі, напаў на часць французскай кавалерыі і знішчыў два палкі, узяўшы ў палон больш ста чалавек і брыгаднага генерала».

«Каля мястэчка Мір... генерал Платаў разбіў канчаткова 9 палкоў варожых і ўзяў у палон каля 30 штаб- і обер-афіцэраў і да 900 чалавек радавых».

Затым ідуць рапарты П. Баграціёна аб руху арміі на Магілёў і пра бой каля вёсак Салтанаўка і Дашкаўка, рэляцыі генерала П. Вітгенштэйна аб перамозе пры Клясціцах і Полацку, аб баях на Бярэзіне.

Уяўляюць цікавасць запісы ў журнале ваенных дзеянняў галоўнай кватэры фельдмаршала М. Кутузава аб дзеяннях партызан. 30 лістапада, напрыклад, запісана, што «партызан палкоўнік Сяславін вечарам уварваўся ў горад Ашмяны, дзе вораг з дзевяці батальёнаў пяхоты і тысячы чалавек конніцы размясціўся на начлег... увесь караул у каменданта быў пасечаны... Вораг у страху кінуўся з горада». Другі запіс паведамляе, што партызан палкоўнік Давыдаў пасля заняцця горада Гродна вызваліў «расійскіх параненых, якія былі ў палоне, 14 афіцэраў і 467 радавых».

З дакументаў відаць, што партызанскія атрады Сяславіна і Давыдава знаходзіліся ў цеснай сувязі з мясцовым насельніцтвам. Сяляне дапамагалі выяўляць варожыя лагеры, забяспечвалі партызан харчаваннем. Яны арганізоўвалі атрады і ўступалі ў бой з захопнікамі, як гэта здарылася ў вёсцы Жарцы.

Дарэчы, аказаўся цікавым і далейшы лёс жыхароў вёскі Жарцы. У гады грамадзянскай вайны тут налічвалася 37 двароў. Амаль што з кожнай хаты пайшлі ў Чырвоную Армію добраахвотнікі, каб на франтах грамадзянскай вайны абараніць маладую Савецкую рэспубліку. Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны ў Жарцах было 65 гаспадарак. Фашысцкія захопнікі поўнасцю спалілі вёску, а жыхароў знішчылі. Нямногім удалося выратавацца. Тыя, хто застаўся ў жывых, пайшлі ў партызанскія атрады і ў рады Савецкай Арміі. Сярод іх былі Карпа Марчанка, Віктар Зуеў, Васіль Гукаў і іншыя. Цяпер вёска адноўлена. Жыхары Жарцаў шануюць памяць сваіх дзядоў і бацькоў, якія мужна абаранялі родную зямлю ад ворагаў.

К. ІЛЬІН.

А ПЕСНЯ АД СЭРЦА...

ПАДСКОКВАЮЧЫ на ўхабах прасёлачнай дарогі, весела коціцца машына. Яна ў чырвані транспарантаў. На машыне надпіс — «Агітбрыгада «Драугістэ—Дружба». Палымнеюць, лунаюць у імклівых струменях паветра сцягі Літоўскай і Беларускай ССР. Бадзёрая, жыццярадасная мелодыя плыве над наваколлем. Спяваюць дзяўчаты. Поплеч з Альдонай Кутрайтэ і Генвайтэ Старкевічуце, што з калгаса «8 сакавіка» на Вільнюшчыне,—Яўгенія Архіпава і Галіна Яцкевіч з Беларусі. Удзельнікі агітацыйна-мастацкай брыгады выехалі ў свой чарговы рэйс.

КАЛЯ ДЗЕСЯЦІ год спаборнічаюць паміж сабой працаўнікі Ашмяншчыны з працоўнымі суседняга Вільнюскага раёна братняй Літоўскай рэспублікі. Спаборніцтва ў працы дапамагае выконваць і перавыконваць сацыялістычныя абавязацельствы, пераймаць усё новае, перадавое. Але не толькі ў працы спаборнічаюць літоўскія і беларускія хлебаробы. Не было яшчэ ніводнага свята ў суседзяў, каб праходзіла яно без дарагіх гасцей.

... У літоўскім калгасе імя Дзяржынскага падводзілі вынікі сельскагаспадарчага года. На ўрачысты вечар запрасілі гасцей з Ашмяншчыны. Прыехалі туды і лепшыя самадзейныя спевакі, танцоры, удзельнікі мастацкай самадзейнасці.

Тым часам у літоўскай вёсцы Міцкуны таксама рыхтаваліся да самадзейнага выступлення. Пазнаёміліся калгаснікі і вырашылі аб'яднаць сілы.

І вось першы нумар гасцей—беларускі народны танец «Лявоніха» аб'яўляе літоўскі вядучы, а выдатную выканаўцу народных песен Генвайтэ Старкевічуце знаёміць з гледачамі беларус Іосіф Дробыш. Так і пайшло: жартоўны беларускі «Чабарок» змяніў літоўскі «Клумпакоіс», «Чорну галку», — «Субтыніс».

А калі раз'язджаліся, дамовіліся сустрэцца ў беларускім калгасе. Так з самадзейнасці двух раёнаў братніх рэспублік зарадзіўся новы мастацкі калектыў. І імя яму адпаведнае далі: «Дружба—Драугістэ». Цяпер яго добра ведаюць працоўныя Вільнюскага і Ашмянскага раёнаў. Тут ён наведаў кожны калгас. Прыезд самадзейных артыстаў у літоўскую або беларускую вёску — свята для калгаснікаў. І дзе б толькі ні выступаў калектыў, паглядзець яго канцэрт заўсёды хоча вельмі многа людзей.

Калектыў аформіўся ў дзейсную і працавітую агітацыйна-мастацкую брыгаду. Неспакойныя характары ў такіх энтузіястаў культурна-асветнай работы, як муж і жонка Павел і Маргарыта Данілавы, Дануса Меркевічуце і Альфонс Стачкус, Роза Васільчык і Эдуард Лукша.

У агітбрыгадзе іх пятнаццаць чалавек. Гэта людзі розных працоўных прафесій: шафёр і цясляр, настаўніца і калгаснік, розных нацыянальнасцей: беларус і літовец, цыган і рускі... Іх аб'яднала любоў да мастацтва, жаданне памагаць свайму народу хутчэй будаваць светлае заўтра. І яны задаволены, калі пасля свайго выступлення бачаць светлыя твары людзей. Хочацца верыць, што гэтыя людзі, вярнуўшыся на свае працоўныя месцы, зробяць у два разы больш, чым да гэтага.

«Маякі — наша песня і слава!»—гавораць удзельнікі агітбрыгады. Ім яны прысвячаюць свае выступленні, лепшыя нумары праграмы, нават прыпеўкі складаюць аб іх:

Калі стрэнеце вы мора
З малака, дык знайце:
Гэта мора надаіла
Вера Загрыцкайтэ!

Або вось такія прывітанні:

Прывезлі мы паклон сяброўскі
Таму, чыя вядома веліч:
Хвала — Марыі Мартыноўскай!
Хвала — Яніне Матылевіч!

І ўбраныя кветкамі выносяцца на сцэну партрэты перадавых даярак, свінарак — пераможцаў сацыялістычнага спаборніцтва.

Калектыў выступаў у Гродна, Каўнасе, па Вільнюскаму тэлебачанню. На рэспубліканскім конкурсе-аглядзе лепшых агітбрыгад рэспублікі ў Мінску ён удастоены дыплома першай ступені. Днямі яго ўдзельнікі вярнуліся з паездкі па калгасах Варэнскага і Каўнаскага раёнаў Літоўскай рэспублікі. Наступны рэйд будзе па калгасах і саўгасах Ашмянскага калгасна-саўгаснага тэрытарыяльнага ўпраўлення.

АМАЛЬ ПАЎТАРЫ сотні выступленняў на працягу апошняга года наладзілі самадзейныя артысты Ашмянскага Дома культуры для працаўнікоў калгаснай вёскі. Сёлета рэгулярна два разы ў тыдзень (звычайна ў суботу і нядзелю) у калгасы і саўгасы выязджае раённая самадзейнасць. На некалькі гадзін раней на месца выступленняў накіроўваецца духавы аркестр, масавік, мастак Дома культуры, кваліфікаваны лектар або дакладчык. Аб такіх днях ведаюць загадзя. І да прызначанага часу збіраюцца «ад малога да вялікага». Добрую справу тут робіць духавы аркестр. У яго рэпертуары новыя папулярныя творы: «Марш брыгад камуністычнай працы», «Ці хочуць рускія вайны?» «Песня аб трывожнай маладосці», «Колькі ў небе зорак» і іншыя. Нікому не дае сумаваць і масавік — арганізатар забаў. А мастак да гэтага часу справіцца выпусціць «Пякучку» або «Маланку». Потым пачынаецца канцэрт.

Вядучы:

Не ўся зямля ідзе па шляху
новым.
Дзе капітал — там крызіс
і разлад.
Але няхай пра гэта скажа слова
Шафёр брыгады — Лукша
Эдуард.

І ў адрас падпальшчыкаў новай вайны загучалі сатырычныя прыпеўкі.

І зноў іграе аркестр. Зноў «падлівае масла ў агонь» масавік. Непрыкметна праходзяць хвіліны адпачынку. Ніхто і не думае ісці дамоў. Задаволены і тыя, хто адпачываюць, і тыя, хто наладзілі вечар.

Ператварыць звычайныя вясковыя «вечарынкі» ў вечары цікавага культурнага адпачынку не толькі моладзі, а ўсіх калгаснікаў—задача калектыву. Толькі за апошні час такія вечары адбыліся ў калгасах імя Крылова, Пушкіна, Дзяржынскага, Багушэвіча; саўгасах «Гальшаны», «Багданаўскі», «Перамога».

Ёсць на Ашмяншчыне нямала добрых традыцый, народжаных нашым савецкім часам, нашай рэчаіснасцю. Кожны год пасля заканчэння веснавых палявых работ збіраюцца калгаснікі раёна на маляўнічым беразе Ашмянкі, каб падвесці вынікі сацыялістычнага спаборніцтва. Урачыстасць гэтую назвалі святам песні і працы. Цудоўнае бывае гэта свята!

І задумаліся аднойчы ў раёне, каб такі адпачынак наладжваць кожны выхадны дзень і для працоўных горада. Вядома, адзін раённы Дом культуры з гэтым не справіцца. За справу ўзялася ўся грамадскасць—калектывы ўстаноў і прадпрыемстваў горада.

Цяпер кожны летні выхадны дзень у Ашмянах не пытаюцца, куды пайсці адпачыць. А другой палове дня збіраюцца працоўныя ў сваім гарадскім парку. Ля ўваходу золатам гараць словы: «Сардэчна запрашаем!» і розныя заклікі накшталт: «Больш жартаў, смеху!». «Сёння раім весяліцца, смяяцца, спяваць, жартаваць, танцаваць».

Працуюць масавікі. Многа гульняў, атракцыёнаў. Тут ёсць кнігі, часопісы, газеты. На свежым паветры іх можна з прыемнасцю пачытаць. Для аматараў спорту таксама ёсць занятак па душы — працуюць валейбольныя, баскетбольныя пляцоўкі. А дзе лепей, як у парку, заняцца настольным тэнісам або згуляць у шашкі, даміно, шахматы?! За сталамі з гэтымі гульнямі да позняга вечара многа людзей. Але вось натоўп раптам рушыў да эстраднай пляцоўкі: пачаўся канцэрт.

Дні адпачынку па чарзе наладжваюцца калектывамі рабочых і служачых розных прадпрыемстваў, заводаў, устаноў горада. І так усё лета. Ашмянцы не чакаюць, пакуль нехта прыедзе і арганізуе для іх культурны адпачынак.

Трэба, праўда, адзначыць, што і сталічныя артысты не забываюць пра нас. Часта госцяць у Доме культуры нашы шэфы—артысты Тэатра імя Янкі Купалы, творчыя калектывы Белдзяржфілармоніі, Мінскі тэатр імя М. Горкага.

У гэтым годзе працоўныя горада сустракаліся з народным паэтам рэспублікі, лаўрэатам Ленінскай прэміі П. Броўкам.

Да 80-годдзя з дня нараджэння вялікіх песняроў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа «Клуб цікавых сустрэч» раённага Дома культуры наладзіў сустрэчу працоўных раёна з вялікай групай беларускіх пісьменнікаў. Нядаўна адбыўся тэматычны вечар, прысвечаны памяці Я. Купалы і Я Коласа. Народны тэатр паказаў п'есу Я. Купалы «Прымакі».

Кіпучым жыццём жывуць сёння Ашмяны. Той, хто не быў тут апошнія гады, не пазнае горадка. Уздоўж цэнтральнай Савецкай вуліцы карпусы новых мураваных дамоў: школа-інтэрнат, дзве сярэднія школы, сельгастэхнікум. Прыгажуном над усім узнімаецца трохпавярховы будынак Дома культуры. Побач вырастае шырокаэкранны кінатэатр на 500 месц. Ёсць свой народны тэатр, музычная і спартыўная школы, музей, тры дзяржаўныя масавыя бібліятэкі. У раёне больш паўсотні культасветустаноў. Гэта больш як па дзве на сельгасарцель! Высока над наваколлем узнімаюцца будаўнічыя краны, вежы рэтрансляцыйнай лініі, тэлевізійныя антэны. Ашмянцы глядзяць тэлеперадачы не толькі з Мінска, Вільнюса, але і з Масквы, Ленінграда.

На граніцы, дзе калісьці калючы дрот аддзяляў літоўцаў ад беларусаў, звіняць песні. Гэта сустрэліся ўдзельнікі агітацыйна-мастацкага калектыву «Дружба», каб выехаць у чарговы рэйс.

Не змаўкае, плыве, лунае над Ашмянамі песня аб радасці жыцця і працы ў адзінай сям'і народаў, славячы Радзіму, родную партыю. Гэта песня ад самага сэрца...

І. ЖУРКО,
дырэктар Ашмянскага раённага Дома культуры.

Як складаюць песню? Аб гэтым маглі б расказаць работнік чыгункі ў Брэсце Зм. Васільеў і старшыня праўлення абласнога аб'яднання самадзейных кампазітараў М. Солапаў. Рыхтуючыся да дэкады самадзейнага мастацтва, яны пішуць новы твор.

Фота В. ГЕРМАНА.

ВЯЛІКАЕ ДЗЯКУЙ

У дзень шасцідзесяцігоддзя з дня нараджэння ісландскага прагрэсіўнага пісьменніка і грамадскага дзеяча, члена Сусветнага Савета Міру, старшыні таварыства «Ісландыя—СССР» Халдара Кільяна Лакснеса Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі накіравала яму віншаванне і выслала падарунак — ілюстрацыі беларускага мастака Арлена Кашкурэвіча да кнігі «Атамная станцыя».

У адказ прыйшла тэлеграма з Рэйк'явіка: «Атрымаў каштоўны падарунак да дня нараджэння. Вялікае дзякуй. Асаблівае пачуццё ўдзячнасці выказваю таленавітаму мастаку Кашкурэвічу. Халдар Лакснес».

КОНКУРС

на лепшы выставачны эскіз беларускага народнага сцэнічнага касцюма

З мэтай стварэння лепшых узораў беларускага народнага сцэнічнага касцюма для мастацкіх калектываў як прафесіянальных, так і самадзейных, Міністэрства культуры БССР аб'явіла з 10 ліпеня конкурс на лепшы выставачны эскіз беларускага народнага сцэнічнага касцюма.

На конкурс могуць быць прадстаўлены эскізы касцюмаў (мужчынскіх і жаночых) для харыстаў і танцораў. У эскізах павінны быць захаваны асаблівасці беларускага нацыянальнага каларыту. Накіраваныя на конкурс эскізы неабходна выканаць у колеры, на планшэтах з кардону, абклееных паперай, памерам 30×40 сантыметраў, у свабоднай тэхніцы (акварэль, гуаш, тэмпера і г. д.).

У конкурсе могуць удзельнічаць усе жадаючыя мастакі. З мэтай азнаямлення са спецыфікай і характарам касцюмаў, удзельнікі гэтага творчага спаборніцтва могуць пракансультавацца ў кіраўнікоў Беларускага дзяржаўнага ансамбля песні і танца, Дзяржаўнага ансамбля танца БССР, Мінскага абласнога ансамбля песні і танца або ў рэспубліканскім Доме народнай творчасці.

Эскізы на конкурс накіроўваюцца пад дэвізам. Дэвіз ставіцца ў левым верхнім вуглу планшэта. Разам з эскізам аўтар прадстаўляе запячатаны дэвізны канверт, у якім указваюцца прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас аўтара.

Апошні тэрмін прысылкі эскізаў на конкурс — 15 кастрычніка 1962 года.

Усе прысланыя на конкурс эскізы будуць экспанавацца на выстаўцы, дзе журы зробіць адбор эскізаў для набыцця іх Міністэрствам культуры БССР. Лепшыя эскізы будуць закуплены міністэрствам па расцэнках ад 25 да 100 рублёў за кожны.

Эскізы касцюмаў на конкурс накіроўваюцца па адрасу: г. Мінск, вуліца Леніна 20. Дзяржаўны мастацкі музей БССР. «На конкурс».

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

Па старонках зарубежных газет і часопісаў

НАРЭШЦЕ РЭКОРД ПАЛЕПШАНЫ

Цім Хілі, студэнт Кільскага універсітэта, устанавіў нядаўна новы сусветны рэкорд у спаборніцтвах па шэйк-хэнд («шэйк-хэнд» — па-англійску «поціск рук»). За 9 гадзін 15 мінут ён здолеў паціснуць рукі 9002 чалавекам. Папярэдні рэкорд, які нікому не ўдалося пабіць на працягу трох год, складаў 9001 поціск на працягу 10 гадзін 10 мінут.

«Юманітэ».

ЯК СТАЦЬ ДОБРЫМ САЛДАТАМ

Група вучоных універсітэта імя Джорджа Вашынгтона прадставіла амерыканскай палаце прадстаўнікоў справаздачу аб псіхалагічных даследаваннях сярод удзельнікаў карэйскай вайны. У адным з раздзелаў справаздачы гаворыцца: «Навабранцы, якія праяўлялі цікавасць да чытання сур'ёзных кніг, слухання сімфанічнай музыкі і наведання мастацкіх выставак, як правіла, аказваліся ў выніку дрэннымі салдатамі».

«Вохенпост».

З «КАЛЯРОВЫХ» У «БЕЛЫЯ»

Па закону, нядаўна прынятым у Паўднёва-Афрыканскім Саюзе, эмігранты японскага паходжання будуць цяпер лічыцца «белымі». Эмігранты з іншых азіяцкіх краін па-ранейшаму лічацца «каляровымі». Перавод японцаў з каляровых у белыя накладае на іх новыя абавязкі: яны павінны пазбягаць усялякіх кантактаў з каляровымі.

«Фолькcштыме».

МЭТА ЖЫЦЦЯ

Адам Фейтс, кароль рок-н-ролу Брытаніі, рыхтуецца да публічнага дыспуту на тэму: «Мэта жыцця — сексуальныя адносіны і размнажэнне сабе падобных». Дыспут будзе праходзіць у адной з цэркваў. Архіепіскап Іорскі Данальд Коган даў згоду на дыспут.

«Ліберасьён».

ДАСКАКАЛІСЯ

З 54 пацыентаў з пакалечаннямі пазваночніка, што паступілі ў бальніцы Нью-Йорка на працягу аднаго тыдня, 49 атрымалі вывіхі і нават пераломы пазваночніка ў час выканання твісту.

«Вохенпост».

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Уладзіміру Калесніку з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці бацькі.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 0854

Друкарня выдавецтва «Звязда».